

FÖRSTAINSTANSRÄTTENS DOM (första avdelningen)
av den 17 december 1991*

Sammanfattning

Bakgrunden till talan	9
Förfarandet	17
Parternas yrkanden	18
Saken	19
Rätten till försvar	19
1. Nya anmärkningar och kollektivt ansvar	19
2. Underlåtenhet att delge förhörprotokollet	21
3. Underlåtenhet att delge förhørsombudets rapport	23
4. Sökandens särskilda ställning under det administrativa förfarandet	24
Fastställelse av överträdelsen	25
1. De faktiska omständigheterna	25
I – Tiden från november 1977 till slutet av 1978 eller början av 1979	25
A – Den angripna rättsakten	25
B – Parternas argument	26
C – Förstainstansrättens bedömning	27
II – Tiden från slutet av 1978 eller början av 1979 till slutet av 1982 eller början av 1983	28
A – Systemet med regelbundna sammanträden	28
a) Den angripna rättsakten	28
b) Parternas argument	29
c) Förstainstansrättens bedömning	31
B – Prisinitiativen	35

* Rättegångsspråk: italienska.

a) Den angripna rättsakten	35
b) Parternas argument	35
c) Förstainstansrättensbedömning	36
C – Åtgärder för att underlätta genomförandet av prisinitiativen	38
a) Den angripna rättsakten	38
b) Parternas argument	39
c) Förstainstansrättensbedömning	40
D – Avsättningsmål och kvoter	41
a) Den angripna rättsakten	41
b) Parternas argument	44
c) Förstainstansrättensbedömning	46
2. Tillämpningen av artikel 85.1 i EEG-fördraget	55
A – Rättslig karakteristik	55
a) Den angripna rättsakten	55
b) Parternas argument	58
c) Förstainstansrättensbedömning	59
B – Konkurrensbegränsanderesultat	62
a) Den angripna rättsakten	62
b) Parternas argument	62
c) Förstainstansrättensbedömning	63
C – Påverkan på handeln mellan medlemsstater	64
a) Den angripna rättsakten	64
b) Parternas argument	65
c) Förstainstansrättensbedömning	65
3. Slutsats	66
Sökandens ansvar för överträdelsen	66
Motiveringen	70
Böterna	72

1. Frågan om preskription	72
2. Överträdelsens varaktighet	73
3. Överträdelsens svårhetsgrad	73
A – Sökandens begränsade roll	73
B – Sökandens storlek på polypropenmarknaden	74
C – Hänsynstagandetill överträdelsens verkningar	76
D – Hänsynstagande till de ogynnsamma marknadsförhållandena	78
E – Frånvaron av tidigare överträdelser	79
F – Avtal eller samordnat förfarande	80
Rättegångskostnader	81

Mål T-6/89

Enichem Anic SpA, italienskt bolag med säte i Palermo (Italien), företrätt av advokaterna G. Guarino och M. Siragusa, Rom, advokaten G. Arcidiacono, Milano, samt advokaten Guisepppe Scassellati Sforzolini, Bologna, med delgivningsadress i Luxemburg hos advokaterna Arendt och Harles, 4, avenue Marie-Thérèse,

sökande,

mot

Europeiska gemenskapernas kommission, företrädd av juridiske chefsrådgivaren A. McClellan och juridiske rådgivaren G. Marengo, båda i egenskap av ombud, med delgivningsadress i Luxemburg hos företrädaren för rättstjänsten Roberto Hayder, Centre Wagner, Kirchberg,

svarande.

Talan avser ogiltigförklaring av kommissionens beslut av den 23 april 1986 om ett förfarande för tillämpning av artikel 85 i EEG-fördraget (IV/31.149-Polypropen, JO nr L 230, s.1, fransk version; vid översättningen fanns ingen svensk version att tillgå).

FÖRSTAINSTANSRÄTTEN (första avdelningen)

sammansatt av ordföranden J. L. Cruz Vilaça samt domarna R. Schintgen, D. A. O. Edward, H. Kirschner och K. Lenaerts,

generaladvokat: B. Vesterdorf,
justitiesekreterare: H. Jung,

som beaktat det skriftliga förfarandet och vad som förekommit vid den muntliga förhandlingen den 10–15 december 1990,

som har hört generaladvokatens förslag till avgörande, framlagt vid sammanträde den 10 juli 1991,

meddelar följande

dom

Bakgrunden till talan

- 1 Förevarande mål gäller ett beslut av kommissionen genom vilket femton producenter av polypropen ålades böter för överträdelse av artikel 85.1 i EEG-fördraget. Den produkt, polypropen, som är föremål för det angripna beslutet (härefter benämnt "beslutet") är en av de främsta termoplastiska bulkpolymererna. Polypropen säljs av producenterna till företag som förädlar den till hel- eller halvfabrikat. De främsta polypropenproducenterna har ett sortiment med mer än hundra olika kvaliteter som täcker en vid skala av slutanvändningar. De viktigaste baskvaliteterna av polypropen är benämnda fiber, formsprutad homopolymer, formsprutad sampolymer, slagseg sampolymer samt folie. De företag som beslutet riktar sig till är alla betydande producenter av petrokemiska produkter.
- 2 Den västeuropeiska marknaden för polypropen förses nästan uteslutande med produkter från produktionsenheter i Europa. Före 1977 försörjde följande tio producenter marknaden: Montedison (sedermera Montepolimeri SpA som därefter blev Montedipe SpA), Hoechst AG, Imperial Chemical Industries plc och Shell International Chemical Company Ltd (härefter "de fyra stora")

som tillsammans innehade 64 % av marknaden, Enichem Anic SpA i Italien, Rhône-Poulenc SA i Frankrike, Alcudia i Spanien, Chemische Werke Hüls och Basf AG i Tyskland samt Chemie Linz AG i Österrike. Efter utgången av de huvudpatent som innehafts av Montedison uppträdde 1977 sju nya producenter i Västeuropa: Amoco och Hercules Chemicals NV i Belgien, ATO Cimie SA och Solvay et Cie SA i Frankrike, SIR i Italien, DSM NV i Nederländerna och Taqsa i Spanien. Saga Petrokjemi AS & Co., en norsk producent, började sin verksamhet i mitten av 1978 och Petrofina SA 1980. Tillkomsten av nya producenter med en nominell kapacitet på omkring 480 000 ton innebar en väsentlig ökning av produktionskapaciteten i Västeuropa som under flera år inte åtföljdes av någon motsvarande ökning av efterfrågan, vilket fick till följd ett lågt utnyttjande av produktionskapaciteten. Utnyttjandegraden ökade emellertid successivt mellan 1977 och 1983 då den steg från 60 till 90 %. Enligt beslutet förelåg ungefärlig jämvikt mellan utbud och efterfrågan från och med 1982. Under den största delen av referensperioden (1977–1983) karakteriserades dock polypropenmarknaden, uppgavs det, av antingen dålig lönsamhet eller betydande förluster, särskilt beroende på omfattningen av de fasta kostnaderna och ökningen av priset på råvaran, propen. Enligt beslutet (punkt 8) innehade 1983 Montepolimeri SpA 18 % av den europeiska polypropenmarknaden, Imperial Chemical Industries plc, Shell International Chemical Company Ltd och Hoechst AG 11 % vardera, Hercules Chemicals NV något mindre än 6 %, ATO Chimie SA, BASF AG, DSM NV, Chemische Werke Hüls, Chemie linz AG, Solvay et Cie SA och Saga Petrokjemi AS & Co. 3–5 % vardera samt Petrofina SA omkring 2 %. Polypropenhandeln mellan medlemsstaterna var enligt beslutet omfattande, eftersom var och en av producenterna som under denna tid var etablerade i gemenskapen sålde inom alla eller nästan alla medlemsstater.

3 Enichem Anic SpA (härefter benämnt "Anic") var en av de producenter som försåg marknaden med sina produkter före 1977. Företaget hade en medelstor producents ställning på polypropenmarknaden med en marknadsandel som uppgick till mellan 2,7 och 4,2 %. Anic lämnade marknaden våren 1983 efter att ha överlätit polypropenverksamheten till Montepolimeri SpA i slutet av oktober 1982.

4 Den 13 och 14 oktober 1983 genomförde tjänstemän från kommissionen i enlighet med artikel 14.3 i rådets förordning nr 17 av den 6 februari 1962, Första förordningen om tillämpning av fördragets artiklar 85 och 86 (EGT 1962, nr 13, s. 204, fransk version; svensk specialutgåva del 08, volym 01; härefter benämnd "förordning nr 17"), samtidiga undersökningar hos

följande företag som är producenter av polypropen och förser den gemensamma marknaden med denna produkt:

- ATO Chimie SA, numera Atochem (härefter benämnt "ATO"),
- BASF AG (härefter benämnt "BASF"),
- DSM NV (härefter benämnt "DSM"),
- Hercules Chemicals NV (härefter benämnt "Hercules"),
- Hoechst AG (härefter benämnt "Hoechst"),
- Chemische Werke Hüls (härefter benämnt "Hüls"),
- Imperial Chemical Industries plc (härefter benämnt "ICI"),
- Montepolimeri SpA, numera Montedipe (härefter benämnt "Monte"),
- Shell International Chemical Company Ltd (härefter benämnt "Shell"),
- Solvay et Cie SA (härefter benämnt "Solvay"),
- BP Chimie (härefter benämnt "BP").

Ingen undersökning genomfördes hos Rhône-Poulenc SA (härefter benämnt "Rhône-Poulenc") eller hos Anic.

- 5 Efter undersökningarna riktade kommissionen en begäran om upplysningar i enlighet med artikel 11 i i förordning nr 17 (härefter benämnd "begäran om upplysningar") inte endast till ovannämnda företag utan även till följande företag:

- Amoco,
- Chemie Linz AG (härefter benämnt "Linz"),
- Saga Petrokjemi AS & Co., som numera ingår i Statoil ("härefter benämnt "Statoil"),

- Petrofina SA (härefter benämnt "Petrofina"),
- Anic.

Linz, som är ett i Österrike etablerat företag, bestred kommissionens behörighet och vägrade att besvara begäran. I enlighet med artikel 14.2 i ovan nämnda förordning genomförde därefter kommissionens tjänstemän undersökningar hos Anic och Saga Petrochemicals UK Ltd, Sagas engelska dotterbolag, samt hos Linz försäljningsagenturer i Förenade kungariket och Förbundsrepubliken Tyskland. Ingen begäran om upplysningar riktades till Rhône-Poulenc.

- 6 Med ledning av det bevismaterial som erhöles inom ramen för dessa undersökningar och denna begäran om upplysningar kom kommissionen fram till att de berörda producenterna mellan 1977 och 1983 i strid med artikel 85 i EEG-fördraget genom en rad prisinitiativ regelbundet fastställt målpriser samt utarbetat ett system för årlig kontroll av försäljningsvolymerna i syfte att mellan sig dela upp den disponibla marknaden enligt överenskomna procentsatser eller volymer. Därför beslöt kommissionen den 30 april 1984 att inleda ett förfarande enligt artikel 3.1 i förordning nr 17. I maj 1984 tillställde kommissionen de ovan nämnda företagen med undantag för Anic och Rhône-Poulenc ett skriftligt meddelande om anmärkningar. Samtliga mottagare svarade skriftligt.
- 7 Den 24 oktober 1984 sammanträdde det av kommissionen utsedda förhørsombudet med de juridiska rådgivarna till mottagarna av meddelandet om anmärkningar, för att komma överens om vissa procedurregler för det inom ramen för det administrativa förfarandet föreskrivna förhöret, vilket skulle börja den 12 november 1984. Vid detta sammanträde tillkännagav kommissionen dessutom att den, till följd av de argument som framförts av företagen i deras svar på meddelandet om anmärkningar, inom kort skulle sända företagen ytterligare material till komplettering av det bevismaterial angående genomförandet av prisinitiativ som redan delgivits dem. I enlighet därmed sände kommissionen den 31 oktober 1984 till företagets juridiska rådgivare en rad handlingar bestående av kopior av prisinstruktioner från producenterna till dessas försäljningskontor inklusive tabeller med sammanfattningar av dessa handlingar. För att säkerställa skyddet för affärshemligheter förenade kommissionen översändandet av dessa handlingar med vissa villkor. Särskilt fick handlingarna inte komma till företagets affärsavdelningars kännedom. Flera företags advokater vägrade att acceptera dessa villkor och skickade tillbaka dokumentationen före förhöret.

- 8 Med anledning av de upplysningar som lämnades i de skriftliga svaren på meddelandet om anmärkningar beslöt kommissionen att utsträcka förfarandet till Anic och Rhône-Poulenc. För detta ändamål sändes till dessa företag den 25 oktober 1984 ett meddelande om anmärkningar liknande det som tillställts de femton andra företagen.
- 9 En första förhørsperiod ägde rum den 12–20 november 1984, under vilken alla företagen hördes med undantag av Shell (som hade vägrat att delta i något förhör) samt Anic, ICI och Rhône-Poulenc (som ansåg att de inte hade fått tillräcklig möjlighet att förbereda sitt ärende).
- 10 Under dessa förhör vägrade flera företag att gå in på de frågor som togs upp i den dokumentation som sänts till dem den 31 oktober 1984 och gjorde därvid gällande att kommissionen radikalt hade ändrat inriktning i sin argumentation och att företagen åtminstone borde få tillfälle att avge skriftliga yttranden. Andra företag hävdade att de inte fått tillräckligt med tid att studera ifrågakarande handlingar före förhöret. En gemensam skrivelse med det innehållet avsändes till kommissionen den 28 november 1984 genom advokaterna för BASF, DSM, Hercules, Hoechst, ICI, Linz, Monte, Petrofina och Solvay. I en skrivelse av den 4 december 1984 förklarade Hüls att Hüls anslöt sig till denna ståndpunkt.
- 11 Kommissionen sände därför den 29 mars 1985 en ny serie handlingar till företagen innehållande prisinstruktioner som företagen givit sina försäljningskontor, åtföljda av tabeller över priser och en sammanfattning av bevis beträffande varje prisinitiativ för vilket det fanns handlingar tillgängliga. Kommissionen anmodade företagen att svara såväl skriftligen som under en ny förhørsperiod och meddelade att den upphävde de restriktioner som ursprungligen föreskrivits i fråga om vidarebefordran av handlingar till affärsavdelningarna.
- 12 I en annan skrivelse daterad samma dag besvarade kommissionen de av advokaterna framförda argumenten enligt vilka kommissionen inte hade givit en precis rättslig definition av den åberopade konkurrensbegränsande samverkan enligt artikel 85.1 i fördraget, och anmodade företagen att skriftligen och muntligen yttra sig till kommissionen.
- 13 En andra förhørsperiod ägde rum den 8–11 juli 1985 och den 25 juli 1985. Anic, ICI och Rhône-Poulenc yttrade sig vid detta tillfälle och de övriga företagen (med undantag av Shell) kommenterade de frågor som behandlats i kommissionens båda skrivelser av den 29 mars 1985.

- 14 Ett utkast till förhørsprotokoll åtföljt av relevant dokumentation sändes den 19 november 1985 till medlemmarna i den rådgivande kommittén för kartell- och monopolfrågor (härefter benämnd "den rådgivande kommittén") och den 25 november 1985 till företagen. Den rådgivande kommittén avgav sitt yttrande vid sitt 170:e sammanträde den 5 och 6 december 1985.
- 15 Vid slutet av detta förfarande fattade kommissionen det omtvistade beslutet av den 23 april 1986, i vilket följande föreskrivs:

"Artikel 1

Anic SpA, ATO Chemie SA (numera Atochem), BASF AG, DSM NV, Hercules Chemicals NV, Hoechst AG, Chemische Werke Hüls (numera Hüls AG), ICI plc, Chemische Werke Linz, Montepolimeri SpA (numera Montedipe), Petrofina SA, Rhône-Poulenc SA, Shell International Chemical Co. Ltd, Solvay & Cie och Saga Petrokjemi AG & Co. (ingår numera i Statoil) har överträtt bestämmelserna i artikel 85.1 i EEG-fördraget genom att

- vad avser Anic från omkring november 1977 till slutet av 1982 eller början av 1983,
- vad avser Rhône-Poulenc från omkring november 1977 till slutet av 1980,
- vad avser Petrofina från 1980 till åtminstone november 1983,
- vad avser Hoechst, ICI, Montepolimeri och Shell från mitten av 1977 till åtminstone november 1983,
- vad avser Hercules, Linz, Saga och Solvay från omkring november 1977 till åtminstone november 1983,
- vad avser ATO från åtminstone 1978 till åtminstone november 1983,
- vad avser BASF, DSM och Hüls från en obestämd tidpunkt mellan 1977 och 1979 till åtminstone november 1983,

delta i ett avtal och ett samordnat förfarande som gick tillbaka till mitten av 1977 och enligt vilka de producenter som förser den gemensamma marknadens territorium med polypropen

- a) tog kontakt med varandra och regelbundet träffades (sedan början av 1981 två gånger i månaden) inom ramen för hemliga sammanträden för att diskutera och slå fast sin affärsstrategi,
- b) periodiskt fastställde "målpriser" (eller minimipriser) för försäljningen av produkten i var och en av gemenskapens medlemsstater,
- c) kom överens om diverse åtgärder för att underlätta genomförandet av sådana målpriser, inklusive (och huvudsakligen) tillfälliga begränsningar av produktionen, utbyte av detaljerade upplysningar om sina leveranser, hållande av lokala sammanträden och från och med slutet av 1982 ett system med "account management" i syfte att genomföra prishöjningar gentemot vissa kunder,
- d) företog samtidiga prishöjningar för att genomföra de nämnda målen,
- e) delade upp marknaden genom att ge varje producent ett årligt försäljningsmål eller en årlig "försäljningskvot" (1979, 1980 och under åtminstone en del av 1983) eller, i brist på ett slutgiltigt avtal för hela året, genom att kräva att producenterna begränsade sin månatliga försäljning genom hänvisning till en föregående period (1981, 1982).

Artikel 2

De i artikel 1 nämnda företagen skall omedelbart upphöra med ovan angivna överträdelse (om så inte redan skett) och i framtiden inom ramen för sin verksamhet inom polypropensektorn avhålla sig från varje avtal eller samordnat förfarande som kan ha samma eller liknande syfte eller resultat, inklusive varje utbyte av upplysningar av den art som i allmänhet betraktas som affärshemligheter och varigenom deltagarna informeras direkt eller indirekt om andra individuella producenters produktion, leveranser, lagerstorlek, försäljningspriser, kostnader eller investeringsplaner eller som skulle kunna göra det möjligt för dem att övervaka genomförandet av varje uttryckligt eller tyst avtal eller varje samordnat förfarande i fråga om pris eller marknadsuppdelning inom gemenskapen. Varje system för utbyte av allmän information som producenterna kan vara anslutna till (som t.ex. Fides) skall administreras på ett sådant sätt att det utesluter all information som gör det

möjligt att identifiera enskilda producenters beteende. Företagen skall särskilt avhålla sig från att sinsemellan utbyta någon ytterligare information rörande konkurrens som inte omfattas av ett sådant system.

Artikel 3

Med anledning av den i artikel 1 fastställda överträdelsen åläggs de i detta beslut angivna företagen följande böter:

- i) Anic SpA, 750 000 ecu eller 1 103 692 500 ITL i böter,
- ii) Atochem, 1 750 000 ecu eller 11 973 325 FRF i böter,
- iii) BASF AG, 2 500 000 ecu eller 5 362 225 DEM i böter,
- iv) DSM NV, 2 750 000 ecu eller 6 657 640 NLG i böter,
- v) Hercules Chemicals NV, 2 750 000 ecu eller 120 569 620 BEF i böter,
- vi) Hoechst AG, 9 000 000 ecu eller 19 304 010 DEM i böter,
- vii) Hüls AG, 2 750 000 ecu eller 5 898 447,50 DEM i böter,
- viii) ICI plc, 10 000 000 ecu eller 6 447 970 GBP i böter,
- ix) Chemische Werke Linz, 1 000 000 ecu eller 1 471 590 000 ITL i böter,
- x) Montedipe, 11 000 000 ecu eller 16 187 490 000 ITL i böter,
- xi) Petrofina SA, 600 000 ecu eller 26 306 100 BEF i böter,
- xii) Rhône-Poulenc SA, 500 000 ecu eller 3 420 950 FRF i böter,
- xiii) Shell International Chemical Co. Ltd, 9 000 000 ecu eller 5 803 173 GBP i böter,

- xiv) Solvay & Cie, 2 500 000 ecu eller 109 608 750 BEF i böter,
- xv) Statoil, Den Norske Stats Oljeselskap AS (som numera inbegriper Saga Petrokjemii), 1 000 000 ecu eller 644 797 GBP i böter.

Artiklarna 4 och 5

(inte återgivna)”

- 16 Den 8 juli 1986 sändes till företagen det slutgiltiga förhørsprotokollet innehållande de av företagen begärda ändringarna, tilläggen och strykningarna.

Förfarandet

- 17 Under dessa omständigheter har sökanden, genom ansökan som inkom till domstolens kansli den 31 juli 1986, väckt förevarande talan om ogiltigförklaring av beslutet. Tretton av de fjorton övriga företagen till vilka detta beslut är riktat har likaledes väckt talan om ogiltigförklaring av beslutet (målen T-1/89-T-4/89 och T-7/89-T-15/89).
- 18 Det skriftliga förfarandet ägde i sin helhet rum vid domstolen.
- 19 Genom beslut av den 15 november 1989 hänsköt domstolen detta mål och de tretton övriga målen till förstainstansrätten i enlighet med artikel 14 i rådets beslut av den 24 oktober 1988 om upprättandet av Europeiska gemenskapernas förstainstansrätt (härefter benämnt ”rådets beslut av den 24 oktober 1988”).
- 20 I enlighet med artikel 2.3 i rådets beslut av den 24 oktober 1988 utsågs en generaladvokat av förstainstansrättens ordförande.
- 21 Genom skrivelse av den 3 maj 1990 anmodade förstainstansrättens justitisekreterare parterna att delta i ett informellt sammanträde för att närmare bestämma uppläggningsen av det muntliga förfarandet. Detta sammanträde ägde rum den 28 juni 1990.

- 22 Genom skrivelse av den 9 juli 1990 anmodade förstainstansrättens justitiesekreterare parterna att yttra sig om ett eventuell förening av målen T-1/89-T-4/89 och T-6/89-T-15/89 vad gällde det muntliga förfarandet. Ingen av parterna hade någon invändning på denna punkt.
- 23 Genom beslut av den 25 september 1990 förenade förstainstansrätten med anledning av sambandet dem emellan ovannämnda mål vad gällde det muntliga förfarandet i enlighet med artikel 43 i rättegångsreglerna för domstolen, vilka regler då gällde i tillämpliga delar för rättegången vid förstainstansrätten enligt artikel 11 tredje stycket i rådets beslut av den 24 oktober 1988.
- 24 Genom beslut av den 15 november 1990 tog förstainstansrätten ställning till den begäran om konfidentiell behandling som ingivits av sökandena i målen T-2/89, T-3/89, T-9/89, T-11/89, T-12/89 och T-13/89 och biföll denna begäran till en del.
- 25 Genom skrivelser som inkom till förstainstansrättens kansli mellan den 9 oktober och den 29 november 1990 besvarade parterna de frågor som förstainstansrätten hade ställt till dem i skrivelser från justitiesekreteraren av den 19 juli 1990.
- 26 Mot bakgrund av svaren på dessa frågor och med anledning av referentens rapport samt efter att ha hört generaladvokaten beslöt förstainstansrätten att inleda det muntliga förfarandet utan föregående bevisupptagning.
- 27 Parterna höll anförenden och besvarade förstainstansrättens frågor under den muntliga förhandling som ägde rum den 10-15 december 1990.
- 28 Generaladvokaten avgav sitt förslag till avgörande vid sammanträde den 10 juli 1991.

Parternas yrkanden

- 29 Anic har yrkat att förstainstansrätten skall
1. helt eller delvis ogiltigförklara kommissionens beslut av den 23 april 1986 (IV. 31/149-Polypropen) i den mån det berör sökanden,
 2. i andra hand upphäva eller sätta ned de böter som ålagts sökanden,

3. förplikta kommissionen att ersätta samtliga rättegångskostnader.

Kommissionen har å sin sida yrkat att förstainstansrätten skall

- ogilla sökandens talan,
- förplikta sökanden att ersätta rättegångskostnaderna.

Saken

30 Följande invändningar från sökandens sida skall prövas. För det första invändningarna om att det skett ett åsidosättande av rätten till försvar därigenom att kommissionen i sitt meddelande om anmärkningar inte angav alla de anmärkningar som kommissionen senare nämnde i beslutet och på så sätt tillskrev sökanden ett kollektivt ansvar (1), därigenom att det slutgiltiga förhörsprotokollet varken delgavs ledamöterna av kommissionen eller den rådgivande kommitténs medlemmar (2), därigenom att sökanden inte delgavs förhørsombudets rapport (3) och därigenom att kommissionen inte tog hänsyn till sökandens särskilda ställning under det administrativa förfarandet (4). För det andra invändningarna om fastställelse av överträdelsen. Dessa invändningar rör dels de faktiska omständigheter som kommissionen kommit fram till (1), dels tillämpningen av artikel 85.1 i EEG-fördraget på dessa omständigheter (2), varvid det har gjorts gällande att kommissionen inte karakteriserade överträdelsen korrekt (A), att kommissionen inte bedömde det konkurrensbegränsande resultatet korrekt (B) och att kommissionen inte bedömde påverkan på handeln mellan medlemsstater korrekt (C). För det tredje invändningarna om sökandens ansvar för överträdelsen. För det fjärde invändningarna om beslutets motivering. För det femte invändningarna om fastställelsen av böterna, vilka påstått vara delvis preskriberade (1) samt oproportionerliga i förhållande till den påstådda överträdelsens varaktighet (2) och svårhetsgrad (3).

Rätten till försvar

1. Nya anmärkningar och kollektivt ansvar

31 Sökanden har hävdat att kommissionen i beslutet framfört anmärkningar mot sökanden som inte nämnts i det särskilda meddelandet om anmärkningar, i

synnerhet de anmärkningar som beskrivs i artikel 1 c i beslutet. Enligt sökanden kan inte kommissionen, såsom den försökt göra, tillskriva sökanden ansvar för att allmänt ha deltagit i den konkurrensbegränsande samverkan och följaktligen indirekt utsträcka detta ansvar till att omfatta de beteenden varigenom den konkurrensbegränsande samverkan kom till uttryck utan att dessa beteenden direkt kan tillskrivas sökanden. Alltså kan inte sökanden hållas ansvarig för de beteenden som beskrivs i artikel 1 c i beslutet vilka, i enlighet med vad kommissionen själv medgivit, inte direkt kan tillskrivas sökanden.

32 Det ansvar som tillskrivs sökanden är därför enligt sökanden inte förenligt vare sig med de faktiska omständigheter som bevisats rörande sökanden eller med de anmärkningar som framställts i meddelandet om anmärkningar, även om hänsyn tas till den allmänna delen av meddelandet eftersom denna del, som är avsedd att bestämma den ram inom vilken varje företags beteende skall betraktas, endast kan anses särskilt riktad till Anic när företaget verkligt omnämns, med uteslutande av de avsnitt där det enbart är fråga om andra producenter.

33 Sökanden har tillagt att det i beslutet, trots att kommissionen förnekar detta, antyds och förutsätts att Anic deltog i alla de i artikel 1 beskrivna handlingarna i samma utsträckning som alla de övriga berörda företagen.

34 Kommissionen har anmärkt att detta argument grundar sig på en medvetet felaktig läsning av artikel 1 i beslutet. Kommissionen har inte i denna bestämmelse påstått att sökanden deltog i alla de handlingar som där beskrivs, utan endast att sökanden deltagit i konkurrensbegränsande samverkan mellan polypropenproducenter som konkretiserats genom dessa handlingar. Beslutet tillskriver sökanden, liksom de övriga företagen, ansvar inte för en rad olika överträdelse utan för en enda överträdelse, nämligen deltagande i ett avtal och ett samordnat förfarande för att stödja polypropenpriserna. Denna överträdelse har yttrat sig i olika åtgärder vilka tillsammans utgör en enda överträdelse.

35 När deltagande i den konkurrensbegränsande samverkan väl har konstaterats kan enligt kommissionen det ansvar som följer därav endast avse den konkurrensbegränsande samverkan i dess helhet. Kommissionen anser att ansvaret för ett företag som deltar i konkurrensbegränsande samverkan inte är beroende av bevis om företagets konkreta deltagande i varje enskild handling som företagits för att uppnå det gemensamma målet. Kommissionen anser därför att det var onödigt att i artikel 1, utöver varaktigheten av varje

företags deltagande i den konkurrensbegränsande samverkan, precisera i vilken utsträckning företaget deltagit konkret i de olika initiativ som tagits för att genomföra denna samverkan.

36 Förstainstansrätten finner att de anmärkningar som angivits i artikel 1 c i beslutet alla har nämnts i det allmänna eller särskilda meddelandet om anmärkningar. Således behandlas de tillfälliga begränsningarna av produktionen i punkterna 67 och 79 i det allmänna meddelandet om anmärkningar, utbytet av detaljerade upplysningar om leveranser i punkterna 97 och 101 i detta meddelande, deltagandet i lokala sammanträden i punkt 2 b i det särskilda meddelandet om anmärkningar samt slutligen systemet med "account management" i punkterna 85 och 89 i det allmänna meddelandet om anmärkningar.

37 Det skall anmärkas att innehållet i det allmänna meddelandet om anmärkningar kan göras gällande individuellt mot vart och ett av de företag som meddelandet är riktat till, bland dem sökanden, såvida inte det allmänna meddelandet om anmärkningar eller det särskilda meddelandet om anmärkningar faktiskt föreskriver det motsatta. När det gäller de ifrågavarande anmärkningarna är detta emellertid inte fallet beträffande sökanden.

38 Dessutom skall det framhållas att själva lydelsen av det allmänna meddelandet om anmärkningar – särskilt punkterna 1 och 5 – visar att samtliga företag som meddelandet riktar sig till kritiserats för alla de handlingar som där beskrivs.

39 Härav följer att de anmärkningar som anges i artikel 1 c i beslutet på lämpligt sätt meddelats sökanden och att de således inte utgör några nya anmärkningar.

40 Frågan huruvida kommissionen har vidhållit dessa anmärkningar gentemot sökanden i beslutet och, om så är fallet, huruvida kommissionen styrkt de faktiska omständigheter som ligger till grund för dessa anmärkningar, hänför sig till förstainstansrättens prövning av om fastställelsen av överträdelsen var välgrundad. Detsamma gäller sökandens invändning om det kollektiva ansvar som sökanden påstås ha ålagts genom beslutet.

2. Underlåtenhet att delge förhörprotokollet

41 Sökanden anser att det utgör ett fel i förfarandet att varken den rådgivande kommitténs medlemmar, kommissionens ledamot med ansvar för konkurrens-

frågor eller kommissionens övriga ledamöter före sitt ståndpunktstagande haft tillgång till det slutgiltiga förhørsprotokollet.

- 42 Kommissionen har betonat att den rådgivande kommitténs medlemmar liksom kommissionen förfogade över en preliminär version av förhørsprotokollet, som den slutgiltiga versionen inte avvek från i något väsentligt hänseende.
- 43 Kommissionen har tillagt att den inte var skyldig att sända förhørsprotokollet till den rådgivande kommitténs medlemmar och att för övrigt företrädare för medlemsstaterna deltog i förhören, med undantag av Luxemburgs och Greklands företrädare som inte var närvarande vid den andra av kommissionen genomförda förhørsperioden. Härav följer enligt kommissionen att protokollet endast kunde tjäna som minnesstöd för den rådgivande kommitténs medlemmar. Vad beträffar kommissionens ledamöter förfogade dessa inte endast över det preliminära protokollet utan även över företagens yttranden över detta protokoll.
- 44 Kommissionen har därutöver framhållit att eftersom kommissionens ledamöter och den rådgivande kommitténs medlemmar kunde fatta sitt beslut med full vetskap om de faktiska omständigheterna, skulle beslutet inte ha blivit annorlunda om det påstådda felet i förfarandet inte hade ägt rum, och att felet följaktligen var av underordnad betydelse (domstolens dom av den 10 juli 1980 i målet 30/78 Distillers Company mot kommissionen, Rec. 1980, s. 2229, punkt 26 och förslaget till avgörande s. 2290).
- 45 Förstainstansrätten konstaterar att det följer av domstolens rättspraxis att det förhållandet att det förhørsprotokoll som förelagts den rådgivande kommittén och kommissionen har en preliminär karaktär endast kan utgöra ett sådant fel i det administrativa förfarandet som kan göra det beslut som förfarandet resulterar i ogiltigt på grund av rättstridighet, om den ifrågavarande handlingen är avfattad på ett sätt som i något väsentligt avseende kan vilseleda den som handlingen är riktad till (dom av den 15 juli 1970 i målet 44/69 Buchler mot kommissionen, Rec. 1970 s. 733, punkt 17).
- 46 Beträffande det till kommissionen överlämnade protokollet skall det framhållas att kommissionen tillsammans med det preliminära protokollet mottog företagens anmärkningar och yttranden angående detta protokoll, och att man därför måste dra den slutsatsen att kommissionens ledamöter blev informerade om alla relevanta omständigheter innan de fattade beslutet.

47 Vad gäller det preliminära protokoll som överlämnades till den rådgivande kommittén skall det anmärkas att sökanden inte har angivit i vilket avseende detta protokoll inte troget och korrekt återger förhøret och att sökanden därför inte har visat att den ifrågavarande handlingen var avfattad på ett sådant sätt att den kunde vilseleda den rådgivande kommitténs medlemmar i något väsentligt avseende.

48 Sökandens invändning kan därför inte godtas.

3. Underlåtenhet att delge förhørsombudets rapport

49 Sökanden har anfört att iakttagandet av rätten till försvar kräver att sökanden fick kännedom om det yttrande som förhørsombudet på grund av sitt uppdrag var skyldig att avge till generaldirektøren för konkurrens.

50 Kommissionen har gjort den bedömningen att eftersom förhørsombudets rapport till generaldirektøren för konkurrens avges av en tjänsteman hos kommissionen och i allmänhet framförs muntligen, ingår den i kommissionens interna beslutsprocess och kan således inte delges företagen.

51 Kommissionen har även framhållit att det inte enligt förhørsombudets uppdrag krävs något offentliggörande av hans rapport.

52 Slutligen har kommissionen understrukit att förhørsombudets möjligheter att uttala sig fritt och oavhängigt skulle äventyras om hans uttalanden inte förblev konfidentiella. Denna ståndpunkt bekräftas enligt kommissionen av domstolens beslut av den 11 december 1986 (i målet 212/86 R ICI mot kommissionen, punkterna 5–8, inte offentliggjort i Recueil), enligt vilket domstolen inte skall ta förhørsombudets rapport i beaktande vid domstolsprövningen.

53 Förstainstansrätten anser att rätten till försvar inte kräver att de företag som omfattas av ett förfarande i enlighet med artikel 85.1 i EEG-fördraget har möjlighet att yttra sig över förhørsombudets rapport, vilken utgör ett rent internt kommissionsdokument. Härvidlag har domstolen funnit att rapporten för kommissionen har karaktären av ett yttrande, att kommissionen på intet sätt är skyldig att rätta sig efter rapporten och att under dessa omständigheter rapporten inte är någon avgörande faktor som gemenskapsdomstolen skall ta hänsyn till vid sin prövning (ovannämnda beslut av den 11 december 1986 i målet 212/86 R, punkterna 5–8). Iakttagandet av rätten till försvar säkerställs

nämligen med tillräcklig rättslig säkerhet, om de olika organ som samverkar vid utarbetandet av det slutgiltiga beslutet har blivit korrekt informerade om de argument som företagen framfört som svar på de anmärkningar som kommissionen delgivit dem och gentemot de bevis som kommissionen lagt fram till stöd för dessa anmärkningar (dom av den 9 november 1983 i målet 322/81, Rec. 1983 s. 3461, punkt 7).

54 Härvidlag skall det framhållas att förhørsombudets rapport inte har till syfte att komplettera eller korrigera företagens argument och inte heller att framföra nya anmärkningar eller tillhandahålla nya bevis gentemot företagen.

55 Härav följer att företagen inte med stöd av rätten till försvar kan kräva att förhørsombudets rapport delges dem så att de kan yttra sig över denna (se domstolens dom av den 17 januari 1984 i målen 43/82 och 63/82 VBVB och VBBB mot kommissionen, Rec. 1984 s. 19, punkt 25).

56 Sökandens invändning kan därför inte godtas.

4. Sökandens särskilda ställning under det administrativa förfarandet

57 Sökanden har anmärkt att sökanden togs med i det administrativa förfarandet när detta redan hade påbörjats. Sökanden kom således att befinna sig i en särskild ställning som medförde att sökanden inte fick full kännedom om de argument som dittills hade utväxlats under det kontradiktoriska förfarandet.

58 Förstainstansrätten finner att sökanden inte har visat på vilket sätt dess särskilda ställning under det administrativa förfarandet skulle ha berövat sökanden möjligheten att i enlighet med sina önskemål yttra sig över alla de anmärkningar som kommissionen framfört i de till sökanden riktade meddelandena om anmärkningar och över de bevis till stöd för dessa anmärkningar som kommissionen angivit i sina meddelanden om anmärkningar eller bifogat dessa meddelanden.

59 Den omständigheten att sökanden inte deltog i den första förhørsperioden hindrade inte sökanden att på ett ändamålsenligt sätt ta ställning till de mot sökanden riktade anmärkningarna. Sökanden kan därför inte åberopa att sökanden inte informerades om de argument som redan hade utväxlats mellan kommissionen och de övriga företagen under det kontradiktoriska förfarandet.

- 60 Härav följer att sökandens särskilda ställning under det administrativa förfarandet inte har medfört något åsidosättande av rätten till försvar. Invändningen kan därför inte godtas.

Fastställelse av överträdelsen

- 61 Enligt beslutet (punkt 80 första stycket) deltog de polypropenproducenter som levererade till gemenskapen från 1977 i ett helt komplex av planer, arrangemang och åtgärder som beslöts inom ramen för ett system med regelbundna sammanträden och ständiga kontakter. I beslutet (punkt 80 andra stycket) tilläggs att producenternas övergripande plan var att mötas för att träffa uttryckliga avtal om särskilda frågor.
- 62 Under dessa förhållanden skall det först prövas om kommissionen har styrkt de av den anförda faktiska omständigheterna avseende dels tiden från november 1977 till slutet av 1978 eller början av 1979 (I), dels tiden från slutet av 1978 eller början av 1979 till slutet av 1982 eller början av 1983 (II), när det gäller systemet med regelbundna sammanträden (A), prisinitiativen (B), åtgärder för att underlätta genomförandet av prisinitiativen (C) och fastställelsen av avsättningsmål och kvoter (D). Därvid skall den angripna rättsakten (a) och parternas argument (b) först redovisas och sedan bedömas (c). Därefter skall tillämpningen av artikel 85.1 i EEG-fördraget på dessa faktiska omständigheter prövas.

1. *De faktiska omständigheterna*

1 — Tiden från november 1977 till slutet av 1978 eller början av 1979

A — Den angripna rättsakten

- 63 I beslutet (punkt 78 fjärde stycket) hävdas att systemet med regelbundna sammanträden mellan polypropenproducenterna inleddes omkring slutet av 1977 men att det inte är möjligt att precisera vid vilken tidpunkt var och en av producenterna började delta i sammanträdena. I beslutet uppges att Anic, som tillhör de producenter beträffande vilka det inte är styrkt att de

”understött” initiativet i december 1977, medger att företaget redan från början deltog i sammanträdena.

64 Det anges emellertid i beslutet (punkt 105 första och andra styckena) att det inte med säkerhet går att fastställa det exakta datum då varje producent började delta i de regelbundna plenarsammanträdena. Det kan inte ha varit senare än 1979 som Anic, ATO, BASF, DSM och Hüls började delta i arrangemangen, eftersom det slagits fast att dessa fem producenter alla deltog i den marknadsuppdelning eller i det kvotsystem som under det året infördes för första gången.

B — Parternas argument

65 Sökanden har gjort gällande att beslutet är felaktigt när det i detta anförs att sökanden deltagit i sammanträdena sedan november 1977. Kommissionen har nämligen feltolkat sökandens svar på begäran om upplysningar (bilaga 27 till det särskilda meddelandet om anmärkningar som tillställdes Monte [härefter benämnt ”särskilt meddelande om anmärkningar, Monte,”] som det hänvisas till i det särskilda meddelandet om anmärkningar som tillställdes Anic [härefter benämnt ”särskilt meddelande om anmärkningar, Anic,”]). Sökanden förklarade i sitt svar att sammanträdena hade börjat ”på 70-talet, mot slutet av den perioden” och att sökandens deltagande kunde ”tidsmässigt placeras till kort efter början av de ifrågavarande mötena”. Eftersom sökanden inte längre hade några handlingar angående denna period, föreställde sig sökanden i god tro att början av dess deltagande, som sökanden daterar till 1979, låg nära början av producentsammanträdena, som sökanden föreställde sig började omkring 1979, dvs. slutet av 70-talet.

66 Sökanden har vidare anfört att beslutet är självmotsägande med hänsyn till när sökanden började delta. I punkt 105 jämför nämligen Anic med ATO, BASF, DSM och Hüls samtidigt som det medges att bevis saknas för att Anic skulle ha deltagit före 1979. Däremot läggs Anic i beslutets slut till last att ha deltagit i överträdelserna sedan november 1977, medan ATO i detta slut läggs till last att ha deltagit sedan 1978 och BASF, DSM och Hüls där läggs till last att ha deltagit sedan någon obestämd tidpunkt mellan 1977 och 1979.

67 Kommissionen har å sin sida anfört att det följer av Anics klara erkännande i svaret på begäran om upplysningar att företaget började delta i producent-sammanträdena omkring november 1977.

68 Kommissionen har hävdat att Anic inte kan ta tillbaka ett sådant erkännande, särskilt som Anic i sin replik motiverade denna ändring med att Anic vid tidpunkten för sitt svar på begäran om upplysningar inte innehade kommissionens handlingar, vilket visar att sökanden anpassat sitt svar med hänsyn till de bevis som kommissionen förfogade över.

C — Förstainstansrättens bedömning

69 Förstainstansrätten konstaterar att, såsom kommissionen medgivit under den muntliga förhandlingen, det enda bevis som kommissionen lagt fram till stöd för sökandens deltagande i sammanträdena under ifrågavarande period är sökandens svar på begäran om upplysningar (särskilt meddelande om anmärkningar, Monte, bilaga 27), i vilket det anförs följande:

”Incontri fra i produttori europei di polipropilene sono iniziati negli anni 70 intorno al termine di quel periodo. Non siamo in grado di stabilire con precisione la data in cui è iniziata la partecipazione dell’Anic, ma riteniamo si collochi in un momento prossimo all’inizio degli incontri stessi.”

(”Mötena mellan de europeiska polypropenproducenterna började på 70-talet, mot slutet av den perioden. Vi kan inte exakt ange när Anic började delta, men vi bedömer att det var nära den tidpunkt då de ifrågavarande mötena började äga rum.”)

70 Det skall i detta hänseende anmärkas att sökandens svar inte kan betraktas som ett klart erkännande av att sökanden deltagit i sammanträdena sedan november 1977. Sökanden ger sitt svar en enligt dettas ordalydelse och sammanhanget fullt rimlig tolkning som bekräftas av ICI:s svar på begäran om upplysningar (allmänt meddelande om anmärkningar, bilaga 8). Det uppges i det senare svaret att sammanträdena för ”chefer” och ”experter” började äga rum i slutet av 1978 eller i början av 1979 och att Anic regelbundet deltog i dessa sammanträden under perioden 1979–1983 då Anic var verksamt på polypropenmarknaden, dvs. efter den period som nu undersöks.

71 Det skall vidare framhållas att det tvivel som kommissionen gav uttryck för i själva beslutet (punkt 105 andra stycket) genom att ange att det inte kan ha varit senare än under 1979 som Anic, ATO, BASF, DSM och Hüls började

delta i arrangemangen, likaledes stöder sökandens tolkning av sitt svar på begäran om upplysningar.

- 72 Det skall framhållas att detta tvivel även kommer till uttryck i det sökanden tillställda särskilda meddelandet om anmärkningar, där kommissionen helt enkelt har återgivit sökandens svar på begäran om upplysningar utan att ange vilken tolkning kommissionen avsåg att ge svaret när det gällde att exakt fastställa den tidpunkt då sökanden började delta i sammanträdena. Tvivlet kommer även till uttryck i det allmänna meddelandet om anmärkningar i vilket kommissionen underlät att nämna sökandens namn i samband med de sammanträden som hölls före 1979.
- 73 Av det ovannämnda följer att kommissionen inte har kunnat anföra något som kan bevisa att sökanden deltagit i överträdelsen före slutet av 1978 eller början av 1979. Kommissionen har därför inte styrkt ett sådant deltagande.

II — Tiden från slutet av 1978 eller början av 1979 till slutet av 1982 eller början av 1983

A — Systemet med regelbundna sammanträden

a) Den angripna rättsakten

- 74 I beslutet (punkterna 18 tredje stycket, 78 fjärde stycket samt 105 andra stycket) läggs sökanden till last att ha deltagit i systemet med regelbundna sammanträden för polypropenproducenter genom att regelbundet delta i sammanträdena till mitten eller slutet av 1982 (punkterna 19 första stycket och 78 sjunde stycket), vid vilken tidpunkt sökanden slutade delta till följd av en omorganisation av den italienska petrokemiska industrin och en överlåtelse av sin polypropenverksamhet till Monte.
- 75 I beslutet (punkt 21) hävdas att syftet med de regelbundna sammanträdena särskilt var att fastställa mål för priser och försäljningsvolymmer samt att övervaka att producenterna iakttog dessa mål.

b) Parternas argument

- 76 Även om sökanden har medgivit att sökanden började delta i sammanträdena omkring 1979 har sökanden vidhållit att det enda sammanträde som kommissionen har bevisat att sökanden deltog i är ett sammanträde som ägde rum i januari 1981 (allmänt meddelande om anmärkningar, bilaga 17) och att dess deltagande i sammanträdena sannolikt upphörde i början av 1982 på grund av situationen i den italienska kemiska industrin, såsom flera sammanträdesprotokoll från 1982 visar. Man kan i detta hänseende läsa i protokollet från ett sammanträde den 13 maj 1982 (allmänt meddelande om anmärkningar, bilaga 24) att Anic/SIR har slutat komma medan andra producenter endast omnämns som frånvarande. Protokollet från ett sammanträde den 2 september 1982 (allmänt meddelande om anmärkningar, bilaga 30) anger likaså att Anic inte längre var närvarande och att bolaget betraktades som besvärligt vilket också bekräftas av protokollet från ett sammanträde den 2 november 1982 (allmänt meddelande om anmärkningar, bilaga 32). Endast till följd av ett misstag ansåg sig Anic i sitt svar på begäran om upplysningar (särskilt meddelande om anmärkningar, Monte, bilaga 27) kunna förklara att det deltagit i ett sammanträde i oktober 1982. I skälen till beslutet erkänner kommissionen för övrigt själv att Anic inte längre deltog i sammanträdena "sedan mitten eller slutet av 1982" (punkt 19 i beslutet).
- 77 Sökanden har hävdad att det förhållandet att dess namn förekommer i tabeller och listor som bifogats sammanträdesprotokollen inte utgör ett avgörande bevis för dess närvaro vid sammanträdena. En jämförelse mellan alla dessa hänvisningar i tabellerna visar nämligen klart att hänvisningarna alltid är desamma, både för den period då Anic sannolikt deltog i sammanträdena och för den period då Anic med säkerhet inte deltog i sammanträdena.
- 78 Sökanden har vidare anfört att det i ett stort antal av dessa tabeller hänvisas gemensamt till Anic och SIR som om dessa utgjorde ett enda företag, trots att det pågick hård konkurrens mellan de båda företagen och Anic aldrig har accepterat att man gav intryck av att de utgjorde ett enda företag.
- 79 För övrigt har sökanden hävdad att dess deltagande i sammanträdena under ifrågavarande period var rent passivt och att de handlingar som kommissionen lagt fram för att bevisa motsatsen, dvs. tabeller och listor som bifogats protokollen från producentsammanträdena och i vilka Anic och SIR nämns gemensamt, saknar bevisvärde.

- 80 Sökanden har vidare gjort gällande att Anic i sammanträdesprotokoll, såsom i dem från den 21 september eller den 2 november 1982 (allmänt meddelande om anmärkningar, bilaga 30 och 32), beskrevs som ett problem eller oroselement som det var nödvändigt att utöva press på. Detta visar att Anics beteende på marknaden var konkurrensorienterat och självständigt.
- 81 Sökanden har gjort gällande att Anic endast sporadiskt deltog i sammanträdena, medan kommissionens anmärkning kräver bevis för ett regelbundet deltagande i sammanträdena som ett rekvisit för överträdelser. Sökanden har härvid hävdade att beslutet är motsägelsefullt i två avseenden. För det första genom att det i punkt 18 i beslutet påstås att Anic regelbundet deltog i sammanträdena, medan i punkt 37 andra stycket bolaget saknas på listan över regelbundna deltagare i sammanträdena. För det andra genom att det uppges att Anic endast var närvarande vid två sammanträden i januari 1981 (punkt 33 tredje stycket), trots att det hävdas att 55 sammanträden hållits från september 1979 till september 1983 (tabell 3 i beslutet).
- 82 Kommissionen å sin sida anser att Anic upphörde med att delta i sammanträdena i mitten eller i slutet av 1982. Detta påstående baseras på Anics svar på begäran om upplysningar, i vilket det heter:

”Ci risulta che l’ultima partecipazione dell’Anic a una riunione di quel tipo dati dal mese di ottobre 1982 a Zurigo.”

(”Vi anser att Anic sista gången deltog i ett sammanträde av denna karaktär i oktober 1982 i Zürich.”)

Detta erkännande bekräftas av den omständigheten att Anic i september 1982 deltog i fastställelsen av kvoter för 1983, vilket framgår av två hos ICI återfunna handlingar (allmänt meddelande om anmärkningar, bilaga 73 och 76).

- 83 Kommissionen har vidare uppgivit att protokollen från sammanträdena den 13 maj, den 21 september och den 2 november 1982 (allmänt meddelande om anmärkningar, bilaga 24, 30 och 32), som citerats av sökanden och i vilka det står: ”Anic/SIR no longer come” (”Anic/SIR kommer inte längre”), ”Anic were seen as a problem”, (”Anic betraktades som ett problem”), ”pressure was needed”, (”press måste utövas”) på Anic och ”Anic were alleged to be a nuisance” (”Anic ansågs vara besvärligt”), inte är av den karaktären att de kan frita sökanden från ansvar, eftersom man inte får förväxla iakttagandet av reglerna för en konkurrensbegränsande samverkan

och deltagandet i denna samverkan och eftersom dessa protokoll hänför sig till en period då sökanden börjat avstå från att delta i sammanträdena.

84 Kommissionen har anfört att den som deltar i sammanträden som har till syfte att fastställa målpriser eller kvoter inte kan försvara sig genom att hävda att han förhållit sig helt passiv under sammanträdena. Skillnaden mellan den blotta närvaron vid sammanträdena och godkännandet av därvid fattade beslut saknar betydelse. Även ett passivt deltagande i sammanträdena är nämligen tillräckligt för att tillåta konkurrenterna att utgå från att deltagaren har åtagit sig att följa den gemensamt antagna linjen och för att utsätta denna deltagare för konkurrenternas kritik om deltagaren avviker från denna linje.

85 Kommissionen har för övrigt gjort gällande att den sporadiska karaktären hos sökandens deltagande i sammanträdena vederläggs av ICI:s svar på begäran om upplysningar (allmänt meddelande om anmärkningar, bilaga 8), enligt vilket sökanden räknades till de regelbundna deltagarna i sammanträdena. Sökanden har först mot mitten av 1982 och inte redan i början av det året upphört att regelbundet delta i sammanträdena. Om kommissionen inte har kunnat utarbeta en exakt förteckning över de sammanträden som sökanden deltagit i, beror detta på att sökanden i motsats till de övriga producenterna inte längre hade kvar reseverifikationerna för de anställda som skickades ut till sammanträdena.

86 För fullständighetens skull har kommissionen tillagt att – i motsats till vad sökanden hävdat – namnen Anic och SIR i många handlingar inte är sammanförda.

c) Förstainstansrättens bedömning

87 Förstainstansrätten finner att det följer av sökandens svar på begäran om upplysningar (särskilt meddelande om anmärkningar, Monte, bilaga 27) i förening med ICI:s svar på samma begäran (allmänt meddelande om anmärkningar, bilaga 8) att kommissionen styrkt att sökanden deltog i polypropenproducenternas regelbundna sammanträden från slutet av 1978 eller början av 1979.

- 88 När det gäller frågan om vid vilken tidpunkt sökanden började delta i sammanträdena skall det framhållas att sökanden i ICI:s svar på begäran om upplysningar till skillnad från två andra producenter sedan 1979 räknas till de regelbundna deltagarna i "chef"- och "expert"-sammanträdena. Det svaret måste tolkas på så sätt att det daterar början av sökandens deltagande till starten av systemet med "chef"- och "expert"-sammanträden, vilket infördes i slutet av 1978 eller i början av 1979.
- 89 ICI:s svar på begäran om upplysningar bekräftas på denna punkt av den tolkning som sökanden i sina till förstainstansrätten ingivna inlagor har gjort av sitt eget svar på begäran om upplysningar, varvid sökanden har hänvisat till punkt 105 andra stycket i beslutet. Sökanden har nämligen uppgivit att den enda säkra tidpunkten för början på sökandens antagna deltagande i sammanträdena är 1979.
- 90 Vad beträffar den tidpunkt då sökanden upphörde med att delta i sammanträdena konstaterar förstainstansrätten att kommissionen i sitt beslut (punkterna 19 första stycket och 78 sjunde stycket) tillstod att det kvarstår tvivel i fråga om den exakta tidpunkten och att kommissionen i sina inlagor till förstainstansrätten medgivit att sökandens deltagande i sammanträdena förlorade sin regelbundna karaktär från och med maj 1982. Likaså har kommissionen under den muntliga förhandlingen medgivit att sökanden i september 1982 faktiskt inte längre deltog i sammanträdena.
- 91 Det följer vidare av protokollet från sammanträdet den 13 maj 1982 (allmänt meddelande om anmärkningar, bilaga 24) att det under detta sammanträde uppgavs att sökanden inte längre inställde sig. Denna uppgift bekräftas av protokollen från senare sammanträden där sökandens namn inte längre förekommer i egenskap av deltagare, med undantag för protokollet från sammanträdet den 9 juni 1982 (allmänt meddelande om anmärkningar, bilaga 25) av vilket framgår att sökanden försåg protokollföreläsaren med exakta siffror om sin försäljning i april och maj 1982.
- 92 När det gäller sökandens deltagande i ett sammanträde i oktober 1982 konstaterar förstainstansrätten att sökanden till en början i sitt svar på begäran om upplysningar uppgav att sökanden deltog i nämnda sammanträde, men att sökanden nu hävdar att uppgiften sannolikt var felaktig vilket sökanden redan hävdade i sitt svar på meddelandet om anmärkningar.

- 93 Härvidlag visar själva ordalydelsen av protokollet från ifrågavarande sammanträde (allmänt meddelande om anmärkningar, bilaga 31) att sökanden i likhet med de spanska producenterna samt Hercules, Amoco och BP inte under detta sammanträde lämnade några uppgifter om sin försäljning för september 1982 i motsats till vad sökanden hade gjort under sammanträdet den 9 juni 1982, eftersom dess försäljningssiffror liksom de ovannämnda producenternas åtföljs av "est." som uppenbarligen betyder "estimated" ("uppskattade").
- 94 Följaktligen måste det konstateras att sökanden i sitt svar på begäran om upplysningar felaktigt uppgav att sökanden deltog i sammanträdet den 6 oktober 1982.
- 95 Vad beträffar regelbundenheten i sökandens deltagande i systemet med regelbundna sammanträden, anser förstainstansrätten att kommissionen med rätta drog den slutsatsen av ICI:s svar på begäran om upplysningar att Anic regelbundet deltog från slutet av 1978 eller början av 1979 till mitten av 1982.
- 96 Kommissionen fann även med rätta, på grundval av ICI:s svar på begäran om upplysningar som bekräftas av talrika sammanträdesprotokoll, att vid den tid då sökanden fortfarande fanns på marknaden syftet med sammanträdena särskilt var att fastställa mål för priser och försäljningsvolym. I detta svar heter det således: " 'Target prices' for the basic grade of each principal category of polypropylene as proposed by producers from time to time since 1 January 1979 are set forth in Schedule...", och "A number of proposals for the volume of individual producers were discussed at meetings" ("De 'målpriser' som producenterna regelbundet föreslagit sedan den 1 januari 1979 för baskvaliteterna av alla de viktigaste polypropensorterna anges i bilagan..." och "ett antal förslag beträffande de olika producenternas försäljningsvolym diskuterades under sammanträdena").
- 97 Härtill kommer att omnämmandet i ICI:s svar på begäran om upplysningar att det - utöver "chef"-sammanträdena - organiserades sammanträden för marknadsförings-"experter" från slutet av 1978 eller början av 1979, visar att överläggningarna om fastställelse av mål för priser och försäljningsvolym blev allt konkretare och exaktare, medan "cheferna" 1978 hade inskränkt sig till att utveckla själva begreppet målpriser.

98 Det skall tilläggas att kommissionen av ICI:s svar på begäran om upplysningar, i vilket svar följande anförs

"Only 'Bosses' and 'Experts' meetings came to be held on a monthly basis... By late 1978/early 1979 it was determined that the *ad hoc* meetings of Senior Managers should be supplemented by meetings of lower level managers with more marketing knowledge"

("Endast "chef- och "expert"-sammanträdena ägde rum på månadsbasis... I slutet av 1978 / början av 1979 beslöts det att *ad hoc*-sammanträdena för högre chefer skulle kompletteras med sammanträden för chefer på lägre nivå med större kännedom om marknadsföring"),

och av sammanträdenas identiska karaktär och syfte även med rätta drog den slutsatsen att dessa ingick i ett system med regelbundna sammanträden.

99 Det skall även anmärkas att den påstådda passiva karaktären hos sökandens deltagande i sammanträdena särskilt vederläggs av den omständigheten att sökanden lämnade uppgifter om sina månatliga försäljningsvolymmer, såsom fallet var under sammanträdet den 9 juni 1982 (allmänt meddelande om anmärkningar, bilaga 25), och av den omständigheten att dess namn nämns i olika tabeller (allmänt meddelande om anmärkningar, bilaga 55-62) vars innehåll bl.a. sökanden måste ha bidragit till inom ramen för de sammanträden som sökanden deltog i. De flesta sökandena har nämligen i sina svar på en skriftlig fråga från förstainstansrätten medgivit att det inte hade varit möjligt att framställa de tabeller som man funnit hos ICI, ATO och Hercules på grundval av statistik från Fidessystemet och i sitt svar på begäran om upplysningar anförde ICI med hänvisning till en av dessa tabeller att "the source of information for actual historic figures in the table would have been the producers themselves" ("källan för upplysningarna om de i denna tabell nämnda faktiskt uppnådda talen måste ha varit producenterna själva").

100 Av det anförda följer att kommissionen har styrkt att sökanden regelbundet deltog i de regelbundna sammanträdena för polypropenproducenter från slutet av 1978 eller början av 1979 till mitten av 1982, att dessa sammanträden särskilt hade till syfte att fastställa mål för priser och försäljningsvolymmer, att de ingick i ett system och att sökanden inte endast passivt deltog i sammanträdena. Kommissionen har emellertid inte styrkt att sökanden deltog i sammanträdena efter mitten av 1982.

B — Prisinitiativen

a) Den angripna rättsakten

101 Enligt beslutet (punkt 28–46) genomfördes ett system för fastställelse av prismål genom prisinitiativ, varav fem har kunnat identifieras för ifrågasvarande period. Det första prisinitiativet pågick från juli till december 1979, det andra från januari till maj 1981, det tredje från augusti till december 1981, det fjärde från juni till juli 1982 och det femte från september till november 1982.

102 I beslutet (punkt 33) nämns sökandens namn i detta sammanhang endast i syfte att göra gällande att sökanden i januari 1981 deltog i två sammanträden under vilka det beslöts att man skulle verkställa en i december 1980 för den 1 februari 1981 bestämd prishöjning på grundval av ett fiberpris på 1,75 DEM/kg. Denna prishöjning skulle genomföras i två steg på så sätt att den första höjningen skulle gälla från den 1 februari och en ny höjning skulle genomföras "utan undantag" från den 1 mars.

103 I beslutet (punkt 77 andra stycket) medges att sökanden inte lämnade några prisinstruktioner, men det hävdas där att sammanträdesprotokollen och andra handlingar emellertid visar att sökanden regelbundet deltog i de sammanträden under vilka prisinitiativen diskuterades och beslöts.

b) Parternas argument

104 Utan att förneka allt deltagande i prisinitiativen har sökanden gjort gällande att kommissionen inte lagt fram något bevis för sökandens deltagande i dessa initiativ. Sökanden har anfört att kommissionen inte har kunnat bevisa att sökanden deltog i specificerade sammanträden och att kommissionen inte har kunnat finna några prisinstruktioner som sökanden skulle ha sänt till sina försäljningskontor.

105 Sökanden har gjort gällande att de priser som sökanden tillämpade alltid skilde sig från målpriserna, att sökanden aldrig hade några listpriser för polypropen och att de priser som dess försäljningskontor tillämpade var resultatet av en självständig marknadsbedömning i enlighet med konkurrensreglerna.

- 106 Kommissionen å sin sida har av det förhållandet att sökanden deltog i de sammanträden som främst gällde fastställelse av prismål slutit sig till att sökanden deltog i prisinitiativen.
- 107 Kommissionen har vidare anfört att skälet till att den inte har kunnat lägga fram mera bevisning är att sökanden inte har bevarat några handlingar rörande denna period. Enligt kommissionen kan sökanden inte undgå sitt ansvar genom att helt enkelt förneka förekomsten av varje skriftligt spår av prisinstruktioner, när sökanden inte förnekar att sökanden deltog i producent-sammanträdena.
- 108 Kommissionen har hävdad att den omständigheten att dessa sammanträden åtföljdes av likalydande prisinstruktioner från de olika producenterna visar att det inte gällde rena informationssammanträden utan att dessa sammanträden tvärtom hade till syfte att samordna producenternas beteende på marknaden i fråga om priser.

c) Förstainstansrättens bedömning

- 109 Förstainstansrätten finner att protokollen från de regelbundna sammanträdena för polypropenproducenter visar att de producenter som deltog i dessa sammanträden där kom överens om de i beslutet omtalade prisinitiativen. Följande anförs således i protokollet från två sammanträden i januari 1981 (allmänt meddelande om anmärkningar, bilaga 17):

"Whilst all the evidence pointed to actual prices not reaching the previous target levels in February it was agreed that the DM 1.75 target should remain and the DM 2.00 should be introduced without exception in March"

("Trots att allt entydigt talade för att de faktiska priserna inte skulle uppnå de tidigare målen i februari, kom deltagarna överens om att hålla fast vid målet 1,75 DEM och att i mars undantagslöst införa 2,00 DEM").

- 110 Eftersom det är styrkt att sökanden från slutet av 1978 eller början av 1979 till mitten av 1982 regelbundet deltog i dessa sammanträden, kan sökanden inte hävda att sökanden inte gick med på de prisinitiativ som där beslöts, organiserades och kontrollerades, utan att lägga fram några indicier till stöd för detta påstående. I avsaknad av sådana indicier finns det ingen grund för antagandet att sökanden, till skillnad från de andra deltagarna i sammanträdena, inte gick med på dessa initiativ.

- 111 I samband härmed skall det anmärkas att sökanden har framfört två argument i syfte att visa att sökanden inte gick med på de överenskomna prisinitiativen. För det första har sökanden anfört att dess deltagande i sammanträdena var rent passivt och för det andra att sökanden inte på något sätt tog hänsyn till resultaten av sammanträdena då sökanden bestämde sitt beteende på marknaden i prishänseende. Om en viss samstämmighet i reaktioner kunnat iakttas vid en jämförelse mellan sökandens och de andra producenternas beteenden, berodde detta på utvecklingen av råvarupriserna och på ett normalt beteende hos en liten producent på en marknad som domineras av de "fyra stora".
- 112 Inget av dessa argument kan betraktas som ett indicium som bekräftar sökandens påstående att sökanden inte samtyckt till de överenskomna prisinitiativen. Förstainstansrätten erinrar om att kommissionen styrkt att sökandens deltagande i sammanträdena inte var rent passivt till sin karaktär. Sökandens första argument saknar således stöd i de faktiska omständigheterna. Vad beträffar det andra argumentet skall det först anmärkas att även om det fanns stöd för det i de faktiska omständigheterna, skulle argumentet inte kunna tala emot att sökanden deltog i fastställelsen av målpriser under sammanträdena, utan på sin höjd tjäna som bevis för att sökanden inte genomförde resultatet av dessa sammanträden. I beslutet hävdas för övrigt alls inte att sökanden tillämpade priser som alltid motsvarade de under sammanträdena överenskomna målpriserna, vilket visar att kommissionen i den angripna rättsakten inte heller stöder sig på sökandens genomförande av resultatet av sammanträdena för att bevisa sökandens deltagande i fastställelsen av dessa målpriser.
- 113 Det skall vidare framhållas att även om kommissionen inte kunde finna några prisinstruktioner från sökanden och därför inte kunde bevisa att sökanden genomförde de ifrågakvarande prisinstruktionerna eller iakttog ett parallellt beteende, vederlägger inte detta konstaterandet att sökanden deltog i dessa initiativ.
- 114 Vidare drog kommissionen av ICI:s svar på begäran om upplysningar (allmänt meddelande om anmärkningar, bilaga 8), i vilket svar följande anfördes:

""Target prices' for the basic grade of each principal category of polypropylene as proposed by producers from time to time since 1 January 1979 are set fourth in Schedule..."

(”De ’målpriser’ som producenterna regelbundet föreslagit sedan den 1 januari 1979 för baskvaliteterna av alla de viktigaste polypropensorterna anges i bilagan...”),

med rätta den slutsatsen att dessa initiativ ingick i ett system för fastställelse av målpriser.

- 115 Av det anförda följer att kommissionen har styrkt att sökanden var en av de polypropenproducenter som enades om de i punkt 29-39 i beslutet nämnda prisinitiativen och att dessa initiativ ingick i ett system. Eftersom kommissionen emellertid inte har styrkt att svaranden deltog i de regelbundna sammanträdena under andra hälften av 1982, har kommissionen inte styrkt att sökanden deltog i det i punkt 40-46 i beslutet nämnda prisinitiativet.

C — Åtgärderna för att underlätta genomförandet av prisinitiativen

a) Den angripna rättsakten

- 116 I beslutet (artikel 1 c och punkt 27, se även punkt 42) läggs sökanden till last att tillsammans med de övriga producenterna ha kommit överens om olika åtgärder för att underlätta genomförandet av målpriserna, såsom tillfälliga begränsningar av produktionen, utbyte av detaljerade upplysningar om sina leveranser, hållande av lokala sammanträden och, från september 1982, ett system med ”account management” i syfte att genomföra prishöjningar gentemot enskilda kunder.

- 117 Vad beträffar systemet med ”account management”, vars senare och mer utvecklade form från december 1982 är känd under beteckningen ”account leadership”, blev sökanden liksom de övriga producenterna utsedd till samordnare eller ”leader” för minst en storkund med uppdrag att i hemlighet samordna denna kunds förbindelser med dess leverantörer. Vid tillämpningen av detta system valdes kunder i Belgien, Italien, Tyskland samt Förenade kungariket och en samordnare utsågs för var och en av dessa. I december 1982 föreslogs en mer generell användning av systemet, som innebar att för varje storkund en ”account leader” skulle utses med uppgift att leda, diskutera och organisera prisändringar. Andra producenter som hade regelbundna affärsförbindelser med kunden betecknades som ”contenders” och skulle samarbeta med ”account leader” när de avgav anbud till den

ifrågavarande kunden. För att skydda "account leader" och "contenders" skulle varje annan producent som blev kontaktad av kunden offerera priser som låg över den önskade nivån. Trots ICI:s försäkringar att systemet bröt samman efter bara några månaders partiell och ineffektiv användning, hävdas det i beslutet att det fullständiga protokollet från sammanträdet den 3 maj 1983 visar att vid denna tidpunkt detaljerade diskussioner ägde rum om enskilda kunder, om de priser som varje enskild producent erbjudit eller skulle erbjuda dessa kunder och om levererade eller beställda volymer.

b) Parternas argument

- 118 Sökanden har anfört att det är svårt att förstå vad kommissionen syftar på när den anklagar sökanden för att ha deltagit i en tillfällig begränsning av produktionen, i utbyte av detaljerade upplysningar om sina leveranser och i organiserandet av lokala sammanträden. Kommissionen har inte något bevis för sökandens deltagande i dessa olika verksamheter. Sökanden har alltid utnyttjat sin produktionskapacitet maximalt bortsett från produktionsminskningar på grund av strejker 1980 och 1981 och tekniska driftstörningar 1980 och 1981. I de sammanträdesprotokoll som fördes av en anställd hos ICI finns ingen hänvisning till information om sökandens leveranser. Hänvisning görs endast till marknadsandelar och då nästan alltid för Anic och SIR tillsammans. Slutligen nämns i beslutet ingenting om sökandens deltagande i lokala sammanträden och inte ens att det förekommit sådana sammanträden i Italien.
- 119 När det gäller dess deltagande i systemet med "account management" har sökanden gjort gällande att systemet utarbetades under en period då sökanden inte längre deltog i sammanträdena.
- 120 Kommissionen å sin sida har gjort gällande att anmärkningarna om en tillfällig begränsning av produktionen och hållandet av lokala sammanträden nämns i punkterna 71 och 43 i det allmänna meddelandet om anmärkningar och att utbytet av detaljerade upplysningar om leveranserna anges i punkterna 56-59 i beslutet, vilka punkter behandlar de tillfälliga åtgärderna för begränsning av försäljningsvolymerna under 1981 och 1982. När det gäller systemet med "account management" har kommissionen aldrig velat göra gällande att sökanden var ansvarig och av denna anledning nämner inte meddelandet om anmärkningar detta system.

c) Förstainstansrättens bedömning

- 121 Förstainstansrätten anser att punkt 27 i beslutet mot bakgrund av punkt 26 andra stycket skall tolkas, inte på så sätt att varje producent läggs till last att var och en för sig ha åtagit sig att vidta alla där nämnda åtgärder utan på så sätt att varje producent läggs till last att vid olika tidpunkter vid sammanträden ha kommit överens med övriga producenterna om ett komplex av åtgärder som nämns i beslutet och som gick ut på att skapa gynnsamma förutsättningar för en prishöjning särskilt genom att på konstgjord väg minska polypropenutbudet. Genomförandet av de enskilda åtgärderna fördelades därvid i samförstånd mellan de olika producenterna med hänsyn till dessas särskilda situation.
- 122 Det måste konstateras att kommissionen inte har kunnat styrka att sökanden deltog i de sammanträden under vilka detta komplex av åtgärder beslöts (särskilt sammanträdena den 13 maj, den 2 och den 21 september och den 2 december 1982 [allmänt meddelande om anmärkningar, bilaga 24, 29, 30 och 33]) och att kommissionen således inte heller har styrkt att sökanden samtyckt till detta komplex av åtgärder.
- 123 Härav följer först och främst att det inte är styrkt att sökanden deltagit i systemet med "account management". I detta avseende har kommissionen i sitt skriftliga svaromål uppgivit att den aldrig velat göra gällande att sökanden är ansvarig på denna punkt. Förstainstansrätten konstaterar emellertid att en sådan begränsning av de anmärkningar som framställts gentemot sökanden varken framgår av beslutet eller av meddelandet om anmärkningar. I beslutet (punkterna 19 första stycket och 78 sjunde stycket) har kommissionen nämligen lämnat möjligheten öppen att sökanden deltog i sammanträdena under andra hälften av 1982. Detta innebär att kommissionen även måste ha utgått från att sökanden i förekommande fall deltog i de i punkt 27 angivna åtgärderna som beslöts vid dessa sammanträden och som utan undantag läggs alla producenter som deltagit i dessa sammanträden till last.

Särskilt i punkt 85 i det allmänna meddelandet om anmärkningar sägs det att "producenterna utformade ett system för att genomföra de planerade prishöjningarna på från kund till kund-basis" utan att vare sig detta meddelande eller det särskilda meddelandet om anmärkningar som tillställdes

sökanden innebär någon som helst begränsning av denna anmärkning gentemot sökanden.

- 124 Härav följer för det andra att det inte är styrkt att sökanden deltagit i åtgärder som syftade till att begränsa produktionen. I sitt skriftliga svaromål har kommissionen vidhållit denna anmärkning gentemot sökanden under hänvisning till punkt 71 i det allmänna meddelandet om anmärkningar (i verkligheten gäller det punkterna 67 och 79), men har under den muntliga förhandlingen uppgivit att kommissionen aldrig lagt sökanden till last att direkt ha deltagit i detta beteende på marknaden.
- 125 Vidare har kommissionen anfört att dess anmärkning rörande utbytet av upplysningar om försäljningar, som också omnämns i punkt 27 i beslutet, inte skiljer sig från dess anmärkning rörande kvoter för 1981 och 1982 (artikel 1 e i beslutet). Den förra anmärkningen skall därför prövas tillsammans med den senare.
- 126 När det gäller sökandens deltagande i lokala sammanträden har kommissionen vid den muntliga förhandlingen uppgivit att kommissionen inte gör gällande någon anmärkning i detta hänseende mot sökanden. I punkt 20 i beslutet räknas de producenter upp mot vilka denna anmärkning görs gällande, och sökanden finns inte med bland dem. Det måste följaktligen konstateras att denna anmärkning inte görs gällande mot sökanden i den angripna rättsakten.
- 127 Av det anförda följer att kommissionen inte har styrkt att sökanden förekom bland de polypropenproducenter som enades om åtgärder för att underlätta genomförandet av prisinitiativen, i den mån som ett deltagande i dessa åtgärder läggs sökanden till last i beslutet.

D — Avsättningsmål och kvoter

a) Den angripna rättsakten

- 128 Enligt beslutet (punkt 31 tredje stycket), ”erkändes nödvändigheten av ett fast kvotsystem” under sammanträdet den 26 och 27 september 1979. I sammanträdesprotokollet nämns ett system som föreslagits eller överenskommit i Zürich för att begränsa de månatliga försäljningarna till 80 % av de genomsnittliga försäljningar som uppnåtts under årets första åtta

månader.

129 I beslutet (punkt 52) anges vidare att olika system för uppdelning av marknaden redan hade tillämpats före augusti 1982. Varje producent fick sig tilldelad en procentuell andel av den totala beräknade ordervolymer, men det fanns inte på detta stadium någon föregående systematisk begränsning av den totala produktionen. Således måste beräkningarna av den totala marknaden regelbundet revideras och varje producenters försäljningar, uttryckta i ton, anpassas för att motsvara den tilldelade procentuella andelen.

130 Avsättningsmål (uttryckta i ton) fastställdes för 1979 och baserade sig åtminstone delvis på uppnådda försäljningar under de tre föregående åren. Tabeller som man funnit hos ICI anger "det reviderade målet" för varje producent för 1979 jämfört med de faktiskt uppnådda försäljningsresultaten i Västeuropa under denna period (punkt 54 i beslutet).

131 I slutet av februari 1980 kom producenterna överens om avsättningsmål för 1980, även denna gång uttryckta i ton, på basis av en beräknad total årlig marknad på 1 390 000 ton. Enligt beslutet (punkt 55) fann man hos ATO och ICI ett antal tabeller som visade "överenskomna mål" för varje producent för 1980. Denna första beräkning av den totala marknaden visade sig dock vara alltför optimistisk och kvoten för varje producent måste revideras nedåt för att anpassas till en samlad efterfrågan under året på endast 1 200 000 ton. Utom för ICI och DSM motsvarade de olika producenternas försäljningsresultat i stort sett deras mål.

132 Enligt beslutet (punkt 56) blev uppdelningen av marknaden för 1981 föremål för långa och komplicerade förhandlingar. Vid sammanträden i januari 1981 kom man överens om att varje producent, som en tillfällig åtgärd för att prisinitiativen för februari och mars skulle uppnås, skulle begränsa sina månatliga försäljningar till 1/12 av 85 % av 1980 års mål. För att förbereda ett mera permanent system uppgav varje producent vid sammanträdet hur många ton han hoppades sälja under 1981. Sammanlagt överskred emellertid dessa "önskningar" i hög grad den totala förväntade efterfrågan. Trots flera kompromissförslag från Shell och ICI, kunde inget slutgiltigt avtal om kvoter ingås för 1981. Som en nödlösning utgick producenterna som teoretisk grund från varje enskild producenters kvot under det föregående året och redogjorde vid sammanträdet för sina faktiska månatliga försäljningsresultat. Följaktligen kontrollerades de faktiska försäljningarna mot bakgrund av en teoretisk uppdelning av den disponibla marknaden på basis av 1980 års kvoter (punkt 57 i beslutet).

133 Det anförs i beslutet (punkt 58) att producenterna lade fram komplicerade förslag för 1982 i vilka de försökte förena skilda faktorer som tidigare resultat, marknadsmål och disponibel kapacitet. Den totala marknad som skulle delas upp beräknades till 1 450 000 ton. Vissa producenter framlade detaljerade planer för marknadsuppdelning medan andra nöjde sig med att delge sin egna önskningar vad beträffar volymer. Vid sammanträdet den 10 mars 1982 försökte Monte och ICI uppnå ett avtal. I likhet med 1981 kunde dock inget slutgiltigt avtal uppnås och under det första halvåret redogjorde varje producent för sina månatliga försäljningar vid sammanträdena, och dessa försäljningar jämfördes med producentens uppnådda procentuella andel under det föregående året (punkt 58 sista stycket i beslutet). Vid sammanträdet i augusti 1982 fortsattes förhandlingarna i syfte att man skulle komma fram till ett avtal om kvoterna för 1983. ICI förde bilaterala förhandlingar med varje producent om det nya systemet. Producenterna anmodades emellertid att i avvaktan på införandet av ett sådant kvotsystem begränsa sina månatliga försäljningar under andra hälften av 1982 till samma procentuella andel av den totala marknaden som var och en uppnått under de sex första månaderna 1982. År 1982 uppnådde således marknadsandelarna en viss jämvikt och var för de flesta producenterna stabila i jämförelse med tidigare år (punkt 59 i beslutet).

134 Enligt beslutet (punkt 60) anmodade ICI alla producenterna att för 1983 ange sina egna kvotambitioner och lämna förslag angående vilka procentuella andelar som de ansåg borde tilldelas de övriga producenterna. Monte, Anic, ATO, DSM, Linz, Saga och Solvay, liksom de tyska producenterna genom förmedling av BASF, lade fram detaljerade förslag. Därefter databehandlades dessa olika förslag för att man skulle få fram ett medeltal som sedan jämfördes med varje producents önskningar. Dessa åtgärder gjorde det möjligt för ICI att föreslå riktlinjer för ett nytt ramavtal för 1983. Dessa förslag diskuterades vid sammanträdena i november och december 1982. Ett förslag som till en början begränsades till att gälla årets första kvartal diskuterades vid sammanträdet den 2 december 1982. Av det av ICI upprättade protokollet från detta sammanträde framgår att ATO, DSM, Hoechst, Hüls, ICI, Monte och Solvay, liksom Hercules, fann den kvot som tilldelats dem "acceptabel" (punkt 63 i beslutet). Dessa upplysningar bekräftas av en anteckning om ett telefonsamtal mellan ICI och Hercules den 3 december 1982.

135 I beslutet (punkt 77 andra stycket i slutet) dras den slutsatsen att handlingarna rörande arrangemangen i fråga om kvoter visar att sökanden deltog fullt ut i dessa arrangemang under hela den tid då sökanden var

verksam på polypropenmarknaden och att sökanden fortfarande deltog i kvotarrangemangen åtminstone under det första kvartalet 1983 (punkt 78 sjunde stycket).

b) Parternas argument

- 136 Vad angår åren 1979–1982 har sökanden gjort gällande att de av kommissionen omnämnda tabellerna (allmänt meddelande om anmärkningar, bilaga 55–62) framställts av tredje man och inte av sökanden själv och att tabellerna således endast kan återspegla sin upphovsmans tankar. Tabellerna utgör inte något avgörande bevis vare sig för att sökanden deltog vid utarbetandet av dem eller för en faktisk överensstämmelse mellan deras innehåll och de faktiska förhållandena.
- 137 Sökanden anser att omnämmandet av dess namn i de olika tabellerna av två skäl inte är avgörande. För det första därför att det inte finns någonting som visar att tabellerna är resultatet av diskussioner mellan producenterna och för det andra därför att Anic omnämns där tillsammans med SIR både när det gäller Anics försäljningssiffror och kvoter, något som Anic aldrig skulle ha kunnat acceptera med tanke på den hårda konkurrensen mellan de båda företagen.
- 138 Sökanden har vidare anfört att dess deltagande i kvotsystemet vederläggs av den omständigheten att dess produktionskapacitet alltid utnyttjades maximalt utom under strejker och tekniska driftstörningar 1980 och 1981.
- 139 Vad beträffar 1983 har sökanden hävdats att sökanden inte rimligen kan ha deltagit i kvotavtalen genom att underrätta ICI om sina önsknings, eftersom sökanden inte var närvarande vid de sammanträden där dessa avtal ingicks och eftersom det inte visats att det förekom kontakter mellan sökanden och andra producenter i det syftet utanför sammanträdena. För att hävda motsatsen stödjer sig kommissionen på antaganden som inte har någon grund i verkligheten och försöker på så sätt kasta om bevisbördan.
- 140 För övrigt kan det inte anses bevisat att sökanden meddelat sina önsknings i en handling av den 28 oktober 1982 (allmänt meddelande om anmärknings, bilaga 76), eftersom denna handling avser 1983 och sökanden i mitten av 1982 hade överlåtit sin verksamhet inom polypropensektorn till Monte. Sökanden upphörde att delta i sammanträdena från mitten av 1982 och det

skulle ha varit ologiskt för sökanden att i slutet av 1982 delta i förhandlingar om ett kvotavtal avseende en marknad som sökanden hade lämnat. Därför har sökanden förnekat att ifrågavarande handling, som inte kan härröra från sökanden, har något som helst bevisvärde.

- 141 Kommissionen anser för sin del att sökandens deltagande i kvotavtalen framgår av att Anics namn nämns i olika tabeller (allmänt meddelande om anmärkningar, bilaga 55-62) vari finns angivna för alla polypropen-producenter i Västeuropa försäljningssiffror för olika år samt "revised targets" ("reviderade mål"), "kvoter", "önskningar" och "agreed targets" ("överenskomna mål"). De flesta av tabellerna upprättades mellan 1979 och 1982 och avser de årens försäljningssiffror. Tabellerna fann man hos ICI och ATO och de härrörde från olika producenter. Till dessa olika tabeller kommer protokollet från två sammanträden i januari 1981 (allmänt meddelande om anmärkningar, bilaga 17), till vilket är fogat en tabell i vilken jämförelse görs mellan "targets" och "actual" (faktiska) försäljningssiffror.
- 142 I motsats till vad sökanden har hävdad härrör enligt kommissionen inte alla dessa handlingar från ICI. I de flesta av dessa handlingar anges vidare siffrorna för sökanden avskilda från siffrorna för SIR.
- 143 Kommissionen har vidare gjort gällande att dessa olika handlingar innehåller siffror som med nödvändighet måste ha meddelats av sökanden själv.
- 144 Kommissionen har vidare hävdad att sökanden deltog i kvotavtalen för 1983. Kommissionen grundar sin uppfattning på en kombination av två handlingar (allmänt meddelande om anmärkningar, bilaga 73 och 76). Den första handlingen som kortfattat beskriver kvotsystemet för 1983 fann man hos ICI. Den handlingen visar att ICI anmodade producenterna att var och en för sig ange sina egna önskningar i fråga om kvoter, vilket dessa gjorde såsom framgår av olika handlingar (allmänt meddelande om anmärkningar, bilaga 74-77). I den andra handlingen redogörs för sökandens önskningar. Alla dessa önskningar sammanställdes av ICI i en handling som upprättades med hjälp av automatisk databehandling (allmänt meddelande om anmärkningar, bilaga 85).
- 145 Kommissionen har i detta hänseende anfört att även om sökanden inte längre deltog i de sammanträden som hölls vid denna tid, fortsatte sökanden att delta i kvotavtalen. Den konkurrensbegränsande samverkan bestod inte endast i att delta i sammanträdena och man kan inte av sökandens frånvaro från ett eller flera av sammanträdena dra den slutsatsen att sökanden inte

längre deltog i den konkurrensbegränsande samverkan. Denna frånvaro innebar nämligen inte i sig att sökanden var ovetande om resultaten av sammanträdena eller inte anslöt sig till dessa resultat, vilket framgår dels av handlingen av den 28 oktober 1982 som innehöll sökandens önsksningar (allmänt meddelande om anmärkningar, bilaga 76), dels av ICI:s svar på begäran om upplysningar (allmänt meddelande om anmärkningar, bilaga 8) som visar att kontakter ägde rum med de producenter som var frånvarande från sammanträdena.

146 Kommissionen har tillagt att det i motsats till vad sökanden hävdar är helt rimligt att sökanden fortsatte att delta i sådana avtal 1983, eftersom sökanden var kvar på marknaden till april 1983 även om sökanden överlät sin verksamhet till Monte i slutet av 1982. Kommissionen stöder sitt påstående på bilagorna till sökandens svar på begäran om upplysningar, i vilka bilagor sökandens produktionssiffror inom polypropensektorn anges. Sökanden tillhandahöll siffror som sträckte sig fram till slutet av april 1983. Kommissionen anser följaktligen att det inte alls var ologiskt att sökanden i oktober 1982 deltog i förhandlingar om ingående av ett kvotavtal för 1983.

c) Förstainstansrättens bedömning

147 Det skall erinras om att sökanden från slutet av 1978 eller början av 1979 till mitten av 1982 regelbundet deltog i de regelbundna sammanträdena för polypropenproducenter, under vilka sammanträdena diskussioner om de olika producenternas försäljningsvolymerna ägde rum och upplysningar utbyttes i detta ämne.

148 Det skall framhållas att samtidigt med att sökanden deltog i sammanträdena förekommer dess namn i olika tabeller, vars innehåll klart visar att tabellerna var avsedda att användas för fastställelse av mål för försäljningsvolymerna (allmänt meddelande om anmärkningar, bilaga 55 ff.). De flesta av sökandena har i sina svar på en skriftlig fråga från förstainstansrätten medgivit att det inte hade varit möjligt att upprätta de tabeller som påträffades hos ICI, ATO och Hercules på basis av uppgifter från Fidessystemet. ICI uppgav angående en av dessa tabeller i sitt svar på begäran om upplysningar (allmänt meddelande om anmärkningar, bilaga 8) att "the source of information for actual historic figures in this table would have been the producers themselves" ("källan till de i denna tabell nämnda, faktiskt uppnådda siffrorna måste ha varit producenterna själva"). Kommissionen utgick därför med

rätta från att innehållet i dessa tabeller tillhandahölls av sökanden inom ramen för de sammanträden som sökanden deltog i.

- 149 Den terminologi som används i de olika handlingar avseende åren 1979 och 1980 som kommissionen lagt fram (såsom "revised target" ["reviderat mål"], "opening suggestions" ["öppningsförslag"], "proposed adjustments" ["föreslagna korrigeringar"], "agreed targets" ["överenskomna mål"]) tillåter den slutsatsen att producenterna uppnått enighet.
- 150 Vad särskilt gäller 1979 finner förstainstansrätten – på grundval av protokollet i dess helhet från sammanträdet den 26 och 27 september 1979 (allmänt meddelande om anmärkningar, bilaga 12) och på grundval av den hos ICI i förvar tagna odaterade tabellen (allmänt meddelande om anmärkningar, bilaga 55) med beteckningen "Producers' Sales to West Europe" ("Producenternas försäljningar inom Västeuropa") vari för alla västeuropeiska polypropenproducenter anges försäljningssiffrorna i kiloton för 1976, 1977 och 1978 samt ytterligare siffror under rubrikerna "1979 actual" ("faktiska siffror 1979"), "revised target" och "79" – att man vid det sistnämnda sammanträdet erkände behovet av att för de tre sista månaderna av 1979 skärpa det för 1979 överenskomna kvotsystemet. Uttrycket "tight" ("strikt") i förbindelse med begränsningen till 80 % av 1/12 av de fastställda årliga försäljningarna visar att det för 1979 ursprungligen planerade systemet skulle skärpas för dessa tre sista månader. Denna tolkning av protokollet bekräftas av den ovannämnda tabellen, eftersom denna under rubriken "79" i den sista kolumnen till höger om kolumnen med rubriken "revised target" innehåller siffror som måste motsvara de ursprungligen fastställda kvoterna. Dessa kvoter måste begränsas eftersom de hade fastställts på basis av en alltför optimistiskt bedömning av marknaden, vilket även var fallet 1980. Dessa konstateranden motsägs inte av att det i punkt 31 tredje stycket i beslutet omnämns ett system "som föreslagits eller överenskommit i Zürich för att begränsa de månatliga försäljningarna till 80 % av de genomsnittliga försäljningar som uppnåtts under årets första åtta månader". Denna hänvisning i förening med punkt 54 i beslutet skall förstås på så sätt att mål för försäljningsvolymerna redan från början hade fastställts för de månatliga försäljningarna under de åtta första månaderna 1979.
- 151 När det gäller 1980 finner förstainstansrätten att det av en tabell av den 26 februari 1980, som påträffades hos ATO (allmänt meddelande om anmärkningar, bilaga 60) och som innehåller en kolumn med rubriken "agreed targets 1980" ("överenskomna mål 1980"), samt av protokollet från sammanträdena i januari 1981 (allmänt meddelande om anmärkningar, bilaga 17),

under vilka producenter, inklusive sökanden, jämförde de faktiskt sålda volymerna ("Actual kt") med de fastställda målen ("Target kt"), framgår att mål för försäljningsvolymerna fastställdes för hela året. Dessa handlingar bekräftas vidare av en tabell av den 8 oktober 1980 (allmänt meddelande om anmärkningar, bilaga 57), i vilken i två kolumner "1980 Namnplate Capacity" ("nominell kapacitet 1980") och "1980 Quota" för de olika producenterna jämförs.

152 När det gäller 1981 är anmärkningen mot producenterna att dessa deltog i förhandlingar i syfte att uppnå ett kvotavtal för det året, att de i det sammanhanget tillkännagav sina "önskningar" och i avvaktan på ett sådant avtal kom överens om att som en tillfällig åtgärd begränsa sina månatliga försäljningar under februari och mars 1981 till 1/12 av 85 % av det för 1980 överkomna "målet", att de för resten av året tilldelade sig samma teoretiska kvot som för föregående år, att de varje månad vid sammanträdena tillkännagav sina försäljningar och slutligen att de kontrollerade om deras försäljningar stämde överens med den tilldelade teoretiska kvoten.

153 Förekomsten av förhandlingar mellan producenterna i syfte att uppnå införandet av ett kvotsystem och tillkännagivandet av deras "önskningar" under dessa förhandlingar styrks av olika bevis, såsom tabeller som för varje producent anger faktiska ("actual") siffror och "targets" för 1979 och 1980 samt "aspirations" för 1981 (allmänt meddelande om anmärkningar, bilaga 59 och 61), en på italienska avfattad tabell (allmänt meddelande om anmärkningar, bilaga 62) i vilken för varje producent anges dennes kvot för 1980, andra producenters förslag i fråga om vilken kvot producenten skulle tilldelas för 1981 och producentens egna "önskningar" för 1981, samt en intern anteckning av ICI (allmänt meddelande om anmärkningar, bilaga 63) som beskriver dessa förhandlingars förlopp och i vilken följande anges:

"Taking the various alternatives discussed at yesterday's meeting we would prefer to limit the volume to be shared to no more than the market is expected to reach in 1981, say 1.35 million tonnes. Although there has been no further discussion with Shell, the four majors could set the lead by accepting a reduction in their 1980 target market share of about 0.35 % provided the more ambitious smaller producers such as Solvay, Saga, DSM, Chemie Linz, Anic/SIR also tempered their demands. Provided the majors are in agreement the anomalies could probably be best handled by individual discussions at Senior level, if possible before the meeting in Zurich.")

(”Av de olika lösningar som diskuterades under gårdagens sammanträde skulle vi föredra att den volym som skall delas upp begränsas så att den inte överstiger den marknad som man beräknar uppnå 1981, dvs. 1,35 miljoner ton. Även om det inte har varit någon ytterligare diskussion med Shell kunde de fyra stora ange riktningen genom att acceptera en minskning med omkring 0,35 % av deras marknadsandelsmål på villkor att de mera ambitiösa mindre producenterna, som Solvay, Saga, DSM, Chemie Linz, Anic/SIR också dämpade sina krav. Såvida de stora är överens kan anomalierna troligen behandlas bäst genom individuella diskussioner på chefsnivå, om möjligt före sammanträdet i Zürich.”)

Denna handling åtföljs av ett kompromissförslag uttryckt i siffror i vilket det för varje producent uppnådda resultatet jämförs med 1980 (”% of 1980 target”).

154 Det framgår av protokollet från sammanträdena i januari 1981 att man som en tillfällig åtgärd beslöt att den månatliga försäljningen i februari och mars 1981 skulle reduceras till 1/12 av 85 % av det mål som avtalats för det föregående året. Det anförs således i protokollet:

”In the meantime (February–March) monthly volume would be restricted to 1/12 of 85 % of the 1980 target with a freeze on customers”

”Under mellantiden (februari–mars) skall den månatliga volymen inskränkas till 1/12 av 85 % av 1980 års mål med kundstopp.”)

155 Den omständigheten att producenterna för resten av året tilldelade sig samma teoretiska kvot som föregående år och att de kontrollerade om försäljningarna överensstämde med denna kvot genom att varje månad utbyta försäljningssiffror med varandra, bevisas av tre handlingar i förening. Det gäller först och främst en tabell daterad den 21 december 1981 (allmänt meddelande om anmärkningar, bilaga 67) som för varje producent anger dennes försäljningar månadsvis fördelade och där de tre sista kolumnerna rörande november och december samt den totala årliga försäljningen lagts till för hand. Det gäller vidare en odaterad tabell avfattad på italienska med rubriken ”Scarti per società” (”avvikelser fördelade på bolag”) som påträffades hos ICI (allmänt meddelande om anmärkningar, bilaga 65) och i vilken för varje producent för perioden januari–december 1981 de faktiska (”actual”) försäljningssiffrorna jämförs med de teoretiska (”theoretic”). Det gäller slutligen en odaterad tabell som påträffades hos ICI (allmänt meddelande om anmärkningar, bilaga 68) och i vilken för varje producent för

perioden januari–november 1981 försäljningssiffrorna och marknadsandelarna jämförs med dem från 1979 och 1980, varvid en prognos görs till slutet av året.

156 Den första tabellen visar att producenterna utbytte upplysningar om sina månatliga försäljningssiffror. I förening med de jämförelser som gjordes mellan dessa siffror och dem som uppnåddes 1980 (vilka jämförelser görs i de två andra tabellerna för samma period) styrker ett sådant utbyte av upplysningar, vilka en självständig näringsidkare nog skulle bevara som affärshemligheter, de slutsatser som kommissionen kommit till i beslutet.

157 Sökandens deltagande i dessa olika aktiviteter framgår dels av att sökanden deltog i de sammanträden där dessa arrangemang ägde rum, särskilt sammanträdena i januari 1981, dels av att sökandens namn nämns i de ovan angivna olika handlingarna. Dessa handlingar innehåller för övrigt siffror som enligt ICI:s svar på en skriftlig fråga från förstainstansrätten – vilket svar andra sökande hänvisat till i sina egna svar – inte hade kunnat fastställas på grundval av statistik från Fidessystemet.

158 Förstainstansrätten finner att producenterna för 1982 lagts till last att de deltog i förhandlingar för att uppnå ett kvotavtal för det året, att de inom denna ram meddelade sina önsksningar i fråga om försäljningsvolym, att de – i brist på ett slutgiltigt avtal – vid sammanträdena meddelade sina månatliga försäljningssiffror för det första halvåret och därvid jämförde dessa siffror med den under det föregående året uppnådda procentuella andelen samt att de under det andra halvåret strävade efter att begränsa sina månatliga försäljningar till den procentuella andel av den totala marknaden som de hade uppnått under den första hälften av detta år.

159 Att det ägde rum förhandlingar mellan producenterna i syfte att införa ett kvotsystem och att producenterna i samband därmed meddelade sina önsksningar styrks för det första av en handling med beteckningen "Scheme for discussions 'quota system 1982'", "Diskussionschema för ett kvotsystem 1982", (allmänt meddelande om anmärkningar, bilaga 69), som för alla dem som beslutet riktar sig till, med undantag för Hercules, anger den volym som var och en ansåg sig ha rätt till och vidare för vissa (alla utom Anic, Linz, Petrofina, Shell och Solvay) anger den volym som enligt deras egen uppfattning skulle tilldelas de andra producenterna. För det andra styrks detta av en anteckning av ICI med beteckningen "Polypropylene 1982, Guidelines", "Polypropen 1982, riktlinjer", (allmänt meddelande om anmärkningar, bilaga 70 a), i vilken ICI analyserar de pågående

förhandlingarna. För det tredje styrks detta av en tabell daterad den 17 februari 1982 (allmänt meddelande om anmärkningar, bilaga 70 b) i vilken olika förslag om fördelning av försäljningarna jämförs, av vilka förslag ett med beteckningen "ICI Original Scheme" i en annan handskreven tabell blev föremål för mindre jämkningar av Monte i en kolumn med beteckningen "Milliavacca 27/1/82" (namnet på en anställd hos Monte), allmänt meddelande om anmärkningar, bilaga 70 c. Slutligen styrks detta av en tabell avfattad på italienska (allmänt meddelande om anmärkningar, bilaga 71) som utgör ett komplext förslag (beskrivet i punkt 58 tredje stycket sista ledet i beslutet).

- 160 Vilka åtgärder som beslöts för det första halvåret bevisas av protokollet från sammanträdet den 13 maj 1982 (allmänt meddelande om anmärkningar, bilaga 24) där det bl.a. sägs:

"To support the move a number of other actions are needed a) limit sales volume to some agreed prop. of normal sales."

"För att stödja detta steg behövs det ett antal andra åtgärder a) begränsning av försäljningsvolymen till en viss avtalad andel av de normala försäljningarna."

Att dessa åtgärder genomfördes bekräftas av protokollet från sammanträdet den 9 juni 1982 (allmänt meddelande om anmärkningar, bilaga 25) till vilket bifogats en tabell som för varje producent anger den faktiska siffran ("actual") för dennes försäljningar under månaderna januari-april 1982 jämförd med en teoretisk siffra beräknad på grundval av den genomsnittliga marknadsandelen 1981 ("theoretical based on 1981 average market share"), liksom av protokollet från sammanträdena den 20 och 21 juli 1982 (allmänt meddelande om anmärkningar, bilaga 26) vad beträffar perioden januari-maj 1982 och av protokollet från sammanträdet den 20 augusti 1982 (allmänt meddelande om anmärkningar, bilaga 28) vad beträffar perioden januari-juli 1982.

- 161 När det gäller 1981 och det första halvåret 1982 finner förstainstansrätten att kommissionen av den ömsesidiga övervakningen vid de regelbundna sammanträdena av genomförandet av ett system för begränsning av de månatliga försäljningarna genom hänvisning till en tidigare period, med rätta drog den slutsatsen att detta system hade antagits av deltagarna vid sammanträdena.

- 162 Med hänsyn till det identiska syftet hos de olika åtgärderna för att begränsa försäljningsvolymerna - nämligen att minska det tryck som utövas på priserna av utbudsöverskott - drog kommissionen med rätta den slutsatsen att dessa åtgärder var en del av ett kvotssystem.
- 163 Sökandens argument är inte ägnade att försvaga vad kommissionen funnit utrett när det gäller sökandens deltagande i de olika åtgärderna för att begränsa försäljningsvolymerna för 1979, 1980, 1981 och det första halvåret 1982.
- 164 För det första vederläggs nämligen sökandens argument att de av kommissionen framlagda handlingarna härrör från tredje man och inte är resultatet av diskussioner mellan producenterna, av sammanträdesprotokollens innehåll (allmänt meddelande om anmärkningar, bilaga 12, 17, 23 och 25). Dessa protokoll visar att sammanträdena särskilt avsåg fastställelse av mål för försäljningsvolymerna och att producenterna där tillkännagav sina egna sifferuppgifter.
- 165 För det andra skall det anmärkas att även om det fastställs att sökanden utnyttjade sin produktionskapacitet maximalt, kan detta inte vederlägga att producenterna sinsemellan delade upp försäljningsvolymerna. Allt som ett sådant utnyttjande eventuellt kan visa, är att sökanden inte följde vad som avtalats.
- 166 För det tredje och slutligen minskar inte heller den omständigheten att sökanden och SIR nämns gemensamt i åtskilliga handlingar bevisvärdet hos de berörda handlingarna. Sökanden och SIR nämns nämligen gemensamt endast i handlingar efter november 1980, medan de i tidigare handlingar (allmänt meddelande om anmärkningar, bilaga 55-58) tilldelas separata sifferuppgifter. Detta förklaras av att ENI, som sökanden tillhörde, sedan den 28 november 1980 i enlighet med artikel 2 i lagen nr 784 av den 28 november 1980 var bemyndigad att "ad assicurare il mandato per la gestione della predetta società" ("att överta ledningen av det nämnda bolaget") och bolagen var således inte längre konkurrenter.
- 167 Förstainstansrätten finner däremot att kommissionen inte styrkt att sökanden deltog i åtgärderna för att begränsa försäljningsvolymerna avseende det andra halvåret 1982, eftersom sökanden hade upphört att delta i sammanträdena från mitten av 1982 och begränsningen av de månatliga försäljningarna till den procentuella andel av den totala marknaden som uppnåts under de första sex månaderna 1982 var oupplösligt förenad med den efterföljande kontroll som producenterna vid sina sammanträden företog av överensställelsen

mellan de faktiskt uppnådda siffrorna för en viss månad och de siffror som teoretiskt borde ha uppnåtts.

- 168 Detta bekräftas av att det framgår av protokollen från de sammanträden där genomförandet av begränsningen av de månatliga försäljningarna kontrollerades (sammanträdena den 6 oktober och den 2 december 1982, allmänt meddelande om anmärkningar, bilaga 29 och 33) att sökanden inte deltog i denna kontroll genom att lämna sina försäljningssiffror. I de tabeller som är bifogade dessa protokoll står det nämligen vid sökandens namn antingen en sifferuppgift med tillägget "est." (för "estimated", "uppskattad") eller bokstäverna "N.A." (för "not available", "inte tillgänglig") åtföljda av en uppskattad sifferuppgift.
- 169 Förstainstansrätten konstaterar slutligen att sökanden lagts till last att ha fortsatt att "delta i kvotavtalen åtminstone under det första kvartalet 1983" (punkt 78 sjunde stycket i beslutet), trots att sökanden upphört att delta i sammanträdena i mitten av 1982 eller i slutet av det året.
- 170 Det framgår av beslutets slut mot bakgrund av dess skäl (punkterna 19, 60, 77 andra stycket, 78 sjunde stycket och 96 andra stycket) och av det särskilda meddelandet om anmärkningar som tillställdes sökanden att sökanden egentligen läggs till last att under det tredje kvartalet 1982 ha deltagit i förhandlingar i syfte att fastställa kvoter för det första kvartalet 1983.
- 171 Sökanden har genmält att det är osannolikt att sökanden i slutet av 1982 deltog i förhandlingarna om ett kvotavtal för 1983, eftersom sökanden vid den tidpunkten hade lämnat polypropenmarknaden.
- 172 I detta hänseende skall det anmärkas att kommissionen av bilagorna till sökandens svar på begäran om upplysningar – i vilket svar sökandens försäljningssiffror till och med 1983 anges – med rätta drog den slutsatsen att sökanden var verksam på polypropenmarknaden till och med april 1983.
- 173 Under den muntliga förhandlingen har det framkommit att lagdekretet om överföring av sökandens verksamhet till Monte antogs i juli 1982, men att man vid den tidpunkten inte kände till det exakta belopp som transaktionen avsåg. Formaliseringen av avtalet och fastställelsen av priset ägde rum först den 29 oktober 1982.

- 174 Det är under dessa omständigheter inte osannolikt att sökanden i slutet av 1982 informerade de övriga producenterna om sina önskningar avseende fastställelsen av kvoter för det första kvartalet 1983. Det skall därför prövas om kommissionen styrkt att sökanden givit till känna sina önskningar.
- 175 På denna punkt består kommissionens främsta bevis av en handskriven anteckning av en anställd hos ICI, dagtecknad den 28 oktober 1982 (allmänt meddelande om anmärkningar, bilaga 76), som enligt en hos ICI påträffad sammanfattande tabell upprättad med hjälp av automatisk databehandling (allmänt meddelande om anmärkningar, bilaga 85 punkt 2) innehåller sökandens "önskningar" avseende försäljningsvolymerna och sökandens förslag avseende de kvoter som skall tilldelas de övriga producenterna.
- 176 Enbart det förhållandet att sökanden - på begäran av en anställd i ett konkurrerande företag som ledde sammanträden vars syfte särskilt var att fastställa mål för försäljningsvolymerna - meddelade sina "önskningar" i fråga om försäljningsvolymerna liksom sina förslag angående de kvoter som skulle tilldelas de övriga producenterna, måste betraktas som ett punktuellt deltagande i förhandlingarna för att fastställa kvoter för det första kvartalet 1983. Även om det inte är klarlagt att sökanden då deltog i sammanträdena eller stod i ständig kontakt med de övriga producenterna, måste man ändå anse att sökanden genom att meddela sina önskningar försökte att före försäljningen till Monte av sina tillgångar inom polypropensektorn höja dessas värde genom att med tillgångarna införliva en "önskning" om ökad försäljningsvolym.
- 177 Förstainstansrätten finner därför att sökanden i slutet av oktober 1982 underrättade ICI om sina önskningar avseende försäljningsvolymerna med tanke på fastställelse av kvoter för det första kvartalet 1983, trots att sökanden sedan mitten av 1982 inte längre deltog i systemet med regelbundna sammanträden.
- 178 Av de ovannämnda övervägandena följer att kommissionen styrkt dels att sökanden förekom bland de polypropenproducenter som enades om de mål för försäljningsvolymerna för 1979 och 1980 och den begränsning av deras månatliga försäljningar för 1981 och det första halvåret 1982 genom hänvisning till en tidigare period som anges i beslutet och som var ett led i ett kvotssystem, dels att sökanden i slutet av oktober 1982 underrättade ICI om sina önskningar om försäljningsvolymerna för det första kvartalet 1983. Däremot har kommissionen inte styrkt att sökanden förekom bland de polypropenproducenter som för det andra halvåret 1982 enades om en

begränsning av sina månatliga försäljningar genom hänvisning till en tidigare period.

2. Tillämpningen av artikel 85.1 i EEG-fördraget

A — Rättslig karakteristik

a) Den angripna rättsakten

- 179 Enligt beslutet (punkt 81 första stycket) utgjorde hela det komplex av planer och arrangemang som beslöts inom ramen för systemet med regelbundna och institutionaliserade sammanträden ett enda fortlöpande avtal i den mening som avses i artikel 85.1.
- 180 Genom att ansluta sig till en gemensam plan för att reglera priser och utbud på polypropenmarknaden deltog producenterna i förevarande fall i ett ramavtal som kom till uttryck i en rad mera detaljerade delavtal som utarbetades tid efter annan (punkt 81 tredje stycket i beslutet).
- 181 I beslutet (punkt 82 första stycket) sägs vidare att det vid det detaljerade utarbetandet av den övergripande planen uppnåddes ett uttryckligt avtal på många punkter, såsom i fråga om de individuella prisinitiativen och de årliga kvotplanerna. I några fall, såsom i fråga om kvoterna för 1981 och 1982, uppnådde producenterna kanske inte enighet om en slutgiltig ordning. Deras beslut om tillfälliga åtgärder, inklusive informationsutbyte och jämförelse av de faktiska månatliga försäljningarna med resultaten under en tidigare referensperiod, innebar emellertid inte endast ett uttryckligt avtal om att utarbeta och genomföra sådana åtgärder utan visade också att det förelåg ett tyst avtal om att så långt som möjligt upprätthålla producenternas respektive ställningar.
- 182 Den slutsatsen att det förelåg ett enda fortlöpande avtal berörs inte av den omständigheten att vissa producenter ofrånkomligen inte deltog i alla sammanträdena. Planerandet och genomförandet av ett "initiativ" tog flera månader och en tillfällig frånvaro hindrade inte alls en producent från att delta i initiativet (punkt 83 första stycket i beslutet).

- 183 Enligt beslutet (punkt 86 första stycket) utgjorde genomförandet av den konkurrensbegränsande samverkan, på grund av att denna stödde sig på en gemensam och detaljerad plan, ett "avtal" i den mening som avses i artikel 85.1 i EEG-fördraget.
- 184 I beslutet (punkt 86 andra stycket) hävdas det att "avtal" och "samordnat förfarande" är olika begrepp, men att det inträffar att ett hemligt samförstånd har inslag av båda formerna av otillåtet samarbete.
- 185 Begreppet "samordnat förfarande" avser en form av samarbete mellan företag som, utan att ha nått det stadium där ett avtal i egentlig mening har ingåtts, medvetet ersätter konkurrensriskerna med ett praktiskt samarbete företagen emellan (punkt 86 tredje stycket i beslutet).
- 186 Enligt beslutet (punkt 87 första stycket) infördes det särskilda begreppet samordnat förfarande i fördraget för att förhindra att företag kringgår artikel 85.1 genom att de på ett konkurrensbegränsande sätt utan något slutgiltigt avtal handlar i hemligt samförstånd genom att t.ex. informera varandra i förväg om vilken hållning var och en avser att inta, så att var och en kan bestämma sitt affärsbeteende i vetskap om att konkurrenterna kommer att handla på samma sätt (se domstolens dom av den 14 juli 1972 i målet 48/69 ICI mot kommissionen, Rec. 1972, s. 619).
- 187 Domstolen fann i sin dom av den 16 december 1975 i målen 40-48/73, 50/73, 54-56/73, 111/73, 113/73 och 114/73 Suiker Unie (Rec. 1975 s. 1663) att de kriterier på samordning och samarbete som fastställts i domstolens rättspraxis på intet sätt kräver utarbetandet av en verklig "plan", utan skall förstås mot bakgrund av grundtanken i fördragets konkurrensregler enligt vilken varje näringsidkare på ett självständigt sätt skall bestämma vilken affärspolicy han ämnar följa inom den gemensamma marknaden. Detta krav på självständighet utesluter visserligen inte rätten för företagen att på ett förnuftigt sätt anpassa sig till konkurrenternas konstaterade eller förväntade beteende. Självständighetskravet hindrar dock bestämt varje sådan direkt eller indirekt kontakt mellan företag som har till syfte eller resultat antingen att påverka en aktuell eller potentiell konkurrents beteende på marknaden eller att orientera en sådan konkurrent om det beteende på marknaden som det ifrågavarande företaget har beslutat sig för - eller överväger - att självt iaktta (punkt 87 andra stycket i beslutet). Ett sådant beteende kan således såsom "samordnat förfarande" omfattas av artikel 85.1, även om parterna inte i förväg har kommit överens om en gemensam plan för sitt beteende på marknaden utan endast antar eller ansluter sig till i hemlighet uppgjorda

tillvägagångssätt som underlättar samordningen av deras affärsbeteende (punkt 87 tredje stycket första meningen i beslutet).

- 188 Vidare framhålls det i beslutet (punkt 87 tredje stycket tredje meningen) att det vid en komplex konkurrensbegränsande samverkan är möjligt att vissa producenter inte alltid ger sitt uttryckliga samtycke till ett handlings sätt som de övriga har enats om, men inte desto mindre uttrycker generellt stöd till den ifrågavarande planen och handlar därefter. I vissa avseenden kan därför det fortlöpande samarbetet och hemliga samförståndet mellan producenterna vid genomförandet av det övergripande avtalet ha vissa för ett samordnat förfarande karakteristiska kännetecken (punkt 87 tredje stycket femte meningen i beslutet).
- 189 Betydelsen av begreppet samordnat förfarande är således enligt beslutet (punkt 87 fjärde stycket) inte så mycket en följd av skillnaden mellan ett sådant förfarande och ett "avtal" som av skillnaden mellan ett hemligt samförstånd som omfattas av artikel 85.1 och ett rent parallellt beteende utan något inslag av samförstånd. I föreliggande fall spelar det därför ingen roll vilken precis form som de i hemlighet uppgjorda arrangemangen hade.
- 190 I beslutet (punkt 88 första och andra styckena) konstateras att de flesta producenterna under det administrativa förfarandet gjorde gällande att deras beteende inom ramen för de s.k. "prisinitiativen" inte var en följd av ett avtal i den mening som avses i artikel 85 (se punkt 82 i beslutet) och att detta beteende inte heller kan utgöra grund för att fastställa förekomsten av ett samordnat förfarande, eftersom detta begrepp förutsätter "manifesterade handlingar" på marknaden. Dock saknas enligt producenterna sådana totalt i föreliggande fall: ingen prislista och inget "målpris" meddelades någonsin kunderna. I beslutet avvisas detta argument. Om det i föreliggande fall var nödvändigt att styrka ett samordnat förfarande, var kravet på att deltagarna skulle vidta vissa åtgärder för att förverkliga sitt gemensamma mål fullständigt uppfyllt. De olika prisinitiativen noterades i handlingarna. Det var inte heller något tvivel om att de olika producenterna agerade parallellt för att genomföra dem. De åtgärder som producenterna vidtog såväl individuellt som kollektivt framgick av de skriftliga handlingarna. Det var fråga om sammanträdesprotokoll, interna anteckningar, instruktioner och cirkulär till försäljningskontoren samt brev till kunderna. Det var irrelevant om de "offentliggjorde" prislistor eller ej. Prisinstruktionerna i sig utgjorde inte endast det bästa möjliga beviset för de åtgärder som varje producent vidtog för att förverkliga det gemensamma målet, utan var genom sitt innehåll och sin kronologi även bevis för ett hemligt samförstånd.

b) Parternas argument

- 191 Sökanden har medgivit att skillnaden mellan avtal och samordnat förfarande kan sakna betydelse, eftersom det just är det hemliga samförståndet i alla dess former som utgör föremålet för förbudet i artikel 85.1 i EEG-fördraget. När det däremot gäller att fastställa, inte att denna bestämmelse har åsidosatts utan arten och graden av ansvar till följd av detta åsidosättande anser sökanden att skillnad måste göras mellan avtal och samordnat förfarande.
- 192 Om i avtalsfallet deltagarnas anslutning till den allmänna plan som är föremål för avtalet har styrkts, är ett ansvar rimligt även för de handlingar som vissa av deltagarna i avtalet inte direkt och nödvändigtvis har deltagit i.
- 193 När det däremot är fråga om samordnade förfaranden, där det saknas bevis för anslutning till en allmän plan, har sökanden gjort gällande att ett samordnat förfarande är styrkt endast i fråga om handlingar och beteenden som visas vara följden av ett samförstånd. Det är således inom ramen för dessa handlingar eller beteenden som själva det samordnade förfarandet äger rum. Följaktligen är det i fråga om ett samordnat förfarande inte möjligt att tillskriva deltagarna ett ansvar som går utöver de handlingar och beteenden som direkt och faktiskt bevisas och som kan hänföras till ett samförstånd.
- 194 Angående de konsekvenser som sökanden vill dra av klassificeringen som avtal eller samordnat förfarande har kommissionen för sin del anmärkt att sökanden för att begränsa sitt ansvar försöker dela upp en enda överträdelse, nämligen den konkurrensbegränsande samverkan som var avsedd att upprätthålla polypropenpriserna, i en rad olika överträdelser. Sökanden försöker alltså på ett artificiellt sätt skilja de olika handlingar från varandra som företagits inom ramen för den konkurrensbegränsande samverkan, trots att dessa handlingar bildade en helhet. Det förhållandet att sökanden anslutit sig till den konkurrensbegränsande samverkan – genom att delta i de ifrågavarande sammanträdena – gör med nödvändighet sökanden medansvarig för alla de företagna handlingarna.
- 195 Kommissionen har vidare anfört att ett samordnat förfarande inte nödvändigtvis förutsätter att ett beteende på marknaden har bevisats. Den blotta omständigheten att ett företag deltar i kontakter, i den mån som dessa syftar till att inskränka företagets självständighet, är tillräcklig för att utgöra en överträdelse av artikel 85.1 i EEG-fördraget.

c) Förstainstansrättens bedömning

- 196 Det skall konstateras att kommissionen har karakteriserat varje faktiskt förhållande som lagts sökanden till last som antingen avtal eller samordnat förfarande i den mening som avses i artikel 85.1 i EEG-fördraget. Det framgår av punkt 80 andra stycket i förening med punkterna 81 tredje stycket och 82 första stycket i beslutet att kommissionen i första hand har karakteriserat vart och ett av dessa förhållanden som "avtal".
- 197 På samma sätt följer det av punkt 86 andra och tredje styckena i förening med punkterna 87 tredje stycket och 88 i beslutet att kommissionen i andra hand har karakteriserat beståndsdelarna i överträdelsen som "samordnat förfarande", om dessa beståndsdelar antingen inte tillät den slutsatsen att parterna hade kommit överens i förväg om en gemensam plan för sitt beteende på marknaden utan endast att parterna antagit eller anslutit sig till i hemlighet uppgjorda tillvägagångssätt som underlättade samordningen av deras affärspolicy, eller om beståndsdelarna på grund av den komplexa karaktären hos den konkurrensbegränsande samverkan inte gjorde det möjligt att fastställa att vissa producenter hade givit sitt uttryckliga stöd till ett handlingsätt som de övriga producenterna enats om utan endast att de uttryckte allmänt stöd till den ifrågasvarande planen och handlade därefter. Således dräs i beslutet den slutsatsen att producenternas fortlöpande samarbete och hemliga samförstånd vid genomförandet av det övergripande avtalet i vissa avseenden kan ha vissa drag som kännetecknar ett samordnat förfarande.
- 198 Det framgår av EG-domstolens rättspraxis att det, för att det skall föreligga ett avtal i den mening som avses i artikel 85.1 i EEG-fördraget, är tillräckligt att de ifrågasvarande företagen har uttryckt sin gemensamma vilja att bete sig på ett bestämt sätt på marknaden (se dom av den 15 juli 1970 i målet 41/69 ACF Chemiefarma mot kommissionen, Rec. s. 661, punkt 112, och dom av den 29 oktober 1980 i målen 209-215/78 och 218/78 Heintz van Landewyck mot kommissionen, Rec. s. 3125, punkt 86). Förstainstansrätten finner därför att kommissionen hade rätt när den som avtal i den mening som avses i artikel 85.1 i EEG-fördraget betraktade den av kommissionen påvisade enigheten mellan sökanden och de övriga polypropenproducenterna i fråga om prisinitiativ, mål för försäljningsvolymen för 1979 och 1980 samt åtgärder för att begränsa de månatliga försäljningarna för 1981 och det första halvåret 1982 genom hänvisning till en tidigare period.

- 199 Begreppet samordnat förfarande skall bestämmas med ledning av domstolens rättspraxis. Av denna framgår att de kriterier på samordning och samarbete som domstolen tidigare fastställt skall förstås mot bakgrund av grundtanken i EEG-fördragets konkurrensregler, enligt vilken varje näringsidkare på ett självständigt sätt skall bestämma vilken affärspolicy han ämnar följa inom den gemensamma marknaden. Detta krav på självständighet utesluter visserligen inte rätten för näringsidkarna att på ett förnuftigt sätt anpassa sig till sina konkurrenters konstaterade eller förväntade beteende. Självständighetskravet hindrar dock bestämt varje sådan direkt eller indirekt kontakt mellan företag som har till syfte eller resultat antingen att påverka en aktuell eller potentiell konkurrents beteende på marknaden eller att orientera en sådan konkurrent om det beteende på marknaden som det ifrågavarande företaget har beslutat sig för – eller överväger – att självt iaktta (ovannämnda dom av den 16 december 1975 i målen 40–48/73, 50/73, 54–56/73, 111/73, 113/73 och 114/73, punkterna 173 och 174).
- 200 I det aktuella fallet deltog sökanden i sammanträden som hade till syfte att fastställa mål för priser och försäljningsvolymerna. Under dessa sammanträden utbytte konkurrenterna upplysningar om de priser som enligt deras önskingar skulle tillämpas på marknaden, om de priser som de avsåg att tillämpa, om deras lönsamhetsräkningar, om de begränsningar i försäljningsvolymerna som de ansåg vara nödvändiga eller om deras försäljningssiffror. Genom att delta i dessa sammanträden deltog sökanden tillsammans med sina konkurrenter i en samsverkan som syftade till att påverka deras beteende på marknaden och att informera om det beteende som var och en av producenterna själv avsåg att iaktta på marknaden.
- 201 Sökanden eftersträvade således inte endast att i förväg undanröja ovissheten om sina konkurrenters framtida beteende, utan kunde inte heller underlåta att vid bestämmandet av den policy som sökanden avsåg att följa på marknaden ta hänsyn till, direkt eller indirekt, de upplysningar som sökanden erhöll vid dessa sammanträden. Även sökandens konkurrenter måste vid fastställelsen av den policy som de avsåg att följa med nödvändighet ta hänsyn till, direkt eller indirekt, de upplysningar som sökanden lämnade dem om det beteende som sökanden själv hade beslutat sig för eller övervägde att iaktta.
- 202 Följaktligen betraktade kommissionen med rätta i andra hand – med hänsyn till deras syfte – de regelbundna sammanträden för polypropenproducenter som sökanden deltog i mellan slutet av 1978 eller början av 1979 och mitten av 1982 samt det av sökanden i slutet av oktober 1982 till ICI riktade meddelandet om sina önskingar i fråga om försäljningsvolymerna för det

första kvartalet 1983, som samordnade förfaranden i den mening som avses i artikel 85.1 i EEG-fördraget.

203 När det gäller frågan om kommissionen med rätta fann att det förelåg en enda överträdelse, i artikel 1 i beslutet betecknad som "ett avtal och ett samordnat förfarande", erinrar förstainstansrätten om att de olika samordnade förfaranden som iaktogs och de olika avtal som ingicks, på grund av sitt identiska syfte ingick i system med regelbundna sammanträden för fastställelse av målpriser och kvoter.

204 Det skall framhållas att dessa system ingick i en serie bemödanden från de ifrågavarande företagens sida varigenom ett enda ekonomiskt mål eftersträvades, nämligen att snedvrیدا den normala prisutvecklingen på polypropenmarknaden. Det skulle därför vara onaturligt att dela upp detta fortlöpande beteende, som karakteriseras av ett enda syfte, genom att behandla det som ett antal separata överträdelser. Sökanden deltog faktiskt – i årtal – i ett komplex av integrerade system som utgör en enda överträdelse, vilken successivt konkretiserade sig genom såväl rättsstridiga avtal som rättsstridiga samordnade förfaranden.

205 Kommissionen karakteriserade också med rätta denna enda överträdelse som "ett avtal och ett samordnat förfarande", eftersom överträdelserna samtidigt innefattade faktiska omständigheter som skall anses som "avtal" och faktiska omständigheter som skall anses som "samordnade förfaranden". Inför en sådan komplex överträdelse skall kommissionens dubbla karakteristik i artikel 1 i beslutet inte förstås på så sätt att det för varje faktisk omständighet samtidigt och kumulativt krävs bevis för att den faktiska omständigheten uppfyller förutsättningarna både för ett avtal och ett samordnat förfarande. Karakteristiken hänför sig snarare till ett komplex av faktiska omständigheter, av vilka några kan anses som avtal och andra som samordnade förfaranden i den mening som avses i artikel 85.1 i EEG-fördraget. Sistnämnda bestämmelse innehåller inte någon särskild karakteristik när det gäller denna typ av komplex överträdelse.

206 Vidare följer det av förstainstansrättens bedömning av vad kommissionen funnit utrett att kommissionen styrkt att sökanden under tiden för sitt deltagande i systemet med regelbundna sammanträden för polypropenproducenter uppfyllde samtliga förutsättningar för denna överträdelse och att kommissionen därför inte gjorde sökanden ansvarig för andra producenters beteende.

207 Av det anförda följer att sökandens invändning inte kan godtas.

B — Konkurrensbegränsande resultat

a) Den angripna rättsakten

208 I beslutet (punkt 90 första och andra styckena) anføres att det för en tillämpning av artikel 85.1 med hänsyn till avtalets uppenbart konkurrensbegränsande syfte inte är absolut nödvändigt att påvisa avtalets konkurrensbegränsande resultat. I det aktuella fallet visar emellertid bevisningen att avtalet faktiskt hade en märkbar inverkan på konkurrensvillkoren.

b) Parternas argument

209 Sökanden har gjort gällande att dess affärspolicy, såväl när det gäller priser som försäljningsvolym, var helt och hållet oberoende av innehållet i de sammanträden som sökanden deltog i. De andra producenterna betraktade sökanden som ett problem eller oroselement och ansåg det nödvändigt att utöva påtryckning på sökanden.

210 Sökanden har framhållit att kommissionen medgivit att den för sökandens vidkommande inte kunnat finna någon prisinstruktion till försäljningskontoren. Sökanden försåg emellertid kommissionen med upplysningar om sitt prisbildningssystem och den av sökanden tillämpade prispolitiken. På så sätt visade sökanden att de av sökanden tillämpade priserna alltid skiljde sig från "prismålen", att sökanden aldrig hade en prislista för polypropen och att sökanden alltid utnyttjade sin produktionkapacitet maximalt.

211 Sökanden har vidare gjort gällande att dess påstådda deltagande i den konkurrensbegränsande samverkan på grund av sökandens ringa marknadsandel var så obetydligt att deltagandet inte kunde ha något konkurrensbegränsande resultat om man jämför med den dominerande närvaron av "de fyra stora", vilka ensamma innehade mer än 50 % av marknaden. Med en marknadsandel på mindre än 3 % var det fullständigt omöjligt för sökanden att motsätta sig de storas beteende eller att utöva något som helst inflytande på detta.

212 Kommissionen har å sin sida förklarat att den redan i huvudsak har bemött sökandens argument. Kommissionen har emellertid bestämt tillbakavisat sökandens invändning om att dess marknadsandel var så obetydlig att sökandens deltagande med säkerhet inte kunde ha något konkurrensbegränsande resultat. Som konkurrensbegränsande resultat i den mening som avses i artikel 85 skall de resultat anses som kan tillskrivas den konkurrensbegränsande samverkan som helhet betraktad men inte ett enda företags deltagande. Om så inte vore fallet skulle på en marknad som består av många små företag, en kartell omfattande 100 % av producenterna undgå förbudet med hänsyn till det obetydliga tillskottet från var och en av producenterna.

c) Förstainstansrättens bedömning

213 Förstainstansrätten finner att sökandens argumentation går ut på att dess deltagande i de regelbundna sammanträdena för polypropenproducenter inte faller under artikel 85.1 i EEG-fördraget, eftersom dess konkurrensbeteende på marknaden visade att detta deltagande saknade såväl konkurrensbegränsande syfte som resultat.

214 Artikel 85.1 i EEG-fördraget förbjuder såsom oförenliga med den gemensamma marknaden alla avtal mellan företag eller samordnade förfaranden som kan påverka handeln mellan medlemsstater och som har till syfte eller resultat att hindra, begränsa eller snedvrیدا konkurrensen inom den gemensamma marknaden, särskilt sådana som innebär att inköps- eller försäljningspriser eller andra affärsvillkor direkt eller indirekt fastställs och att marknader eller inköpskällor delas upp.

215 Förstainstansrätten erinrar om att det följer av dess bedömning av vad kommissionen funnit utrett att de regelbundna sammanträden som sökanden tillsammans med konkurrenter deltog i hade till syfte att begränsa konkurrensen inom den gemensamma marknaden, särskilt genom fastställelse av mål för priser och försäljningsvolymerna och att sökandens deltagande i dessa sammanträden följaktligen inte saknade konkurrensbegränsande syfte i den mening som avses i artikel 85.1 i EEG-fördraget.

216 Därtill kommer att sökandens argumentation att dess egen verksamhet inte kunde begränsa konkurrensen, inte kan godtas. Den relevanta frågan är nämligen inte om sökandens individuella deltagande i överträdelser kunde begränsa konkurrensen utan om den överträdelse som sökanden tillsammans

med andra deltog i kunde begränsa konkurrensen. I detta hänseende skall det framhållas att de företag som deltog i den i beslutet konstaterade överträdelsen innehar nästan hela den ifrågavarande marknaden, vilket klart visar att den överträdelse som de tillsammans gjorde sig skyldiga till kunde begränsa konkurrensen.

217 Sökandens invändning kan därför inte godtas.

C — Påverkan på handeln mellan medlemsstater

a) Den angripna rättsakten

218 I beslutet anförs (punkt 93 första stycket) att avtalet mellan producenterna kunde märkbart påverka handeln mellan medlemsstater.

219 I förevarande fall måste den allomfattande karaktären hos de i hemlighet uppgjorda arrangemangen, som täckte praktiskt taget all handel inom hela gemenskapen (och andra västeuropeiska länder) med en viktig industriprodukt, automatiskt ha lett till att handelsutbytet utvecklats på annat sätt än utan avtalet (beslutet punkt 93 tredje stycket). Fastställelsen genom avtal av priser på en konstlad nivå i stället för prisbildning på marknaden påverkade konkurrensstrukturen inom hela gemenskapen. Företagen befriades från det omedelbara behovet att reagera på marknadskrafterna och att reda ut det återopade problemet med överkapacitet (beslutet punkt 93 fjärde stycket).

220 I beslutet (punkt 94) anförs det att fastställelsen av målpriser för varje medlemsstat – även om man därvid måste ta hänsyn till rådande lokala förhållanden som diskuterades i detalj vid nationella sammanträden – med nödvändighet snedvred handelsmönstret och minskade de prisskillnader som beror på producenternas olika grad av effektivitet. Systemet med "account leadership", varigenom kunderna anvisades vissa namngivna producenter, förvärrade ytterligare prisarrangemangens verkan. Kommissionen medgav att producenterna, när de fastställde kvoter och mål, inte fördelade volymtilldelningarna per medlemsstat eller region. Själva förekomsten av en kvot eller ett mål bidrog emellertid till att begränsa en producenters handlingsutrymme.

b) Parternas argument

221 Sökanden har i detta sammanhang upprepat sitt argument att dess deltagande i den påstådda konkurrensbegränsande samverkan på grund av sökandens ringa betydelse på marknaden inte kunde påverka handeln mellan medlemsstater.

222 Kommissionen har upprepat att detta argument inte är godtagbart, eftersom det inte är sökandens deltagande som måste kunna påverka handeln mellan medlemsstater utan den konkurrensbegränsande samverkan i sin helhet.

c) Förstainstansrättens bedömning

223 Det skall framhållas att kommissionen inte var skyldig att visa att sökandens deltagande i ett avtal och ett samordnat förfarande haft en märkbar påverkan på handeln mellan medlemsstater. I artikel 85.1 i EEG-fördraget krävs endast att avtalen och de samordnade förfarandena kan påverka handeln mellan medlemsstater. I detta hänseende måste man konstatera att de observerade konkurrensbegränsningarna kunde avleda handelsflödet från den riktning som det annars skulle ha haft (ovan nämnda dom av den 29 oktober 1980 i målen 209–215/78 och 218/78, punkt 172).

224 Det skall för övrigt här erinras om att sökanden inte kan åberopa sin ringa storlek på marknaden för att hävda att dess egen verksamhet inte kunde ha någon inverkan på handeln mellan medlemsstaterna, eftersom den överträdelse som sökanden tillsammans med andra har gjort sig skyldig till kunde påverka handeln mellan medlemsstater.

225 Härav följer att kommissionen i punkterna 93 och 94 i beslutet har anfört tillräcklig bevisning för att den överträdelse som sökanden deltog i kunde påverka handeln mellan medlemsstater, utan att det var nödvändigt för kommissionen att visa att sökandens individuella deltagande påverkade handeln mellan medlemsstater.

226 Sökandens invändning kan därför inte godtas.

3. *Slutsats*

227

Av det anförda framgår följande. För det första är de faktiska omständigheter som kommissionen lagt sökanden till last för tiden före slutet av 1978 eller början av 1979 och för tiden efter slutet av oktober 1982 inte styrkta. Artikel 1 i beslutet skall därför ogiltigförklaras till den del där fastställs att sökanden deltog i överträdelsen under dessa perioder. För det andra är de faktiska omständigheter som kommissionen lagt sökanden till last för tiden efter mitten av 1982 i fråga om sökandens deltagande i systemet med regelbundna sammanträden för polypropenproducenter, i prisinitiativen och i begränsningen av de månatliga försäljningarna genom hänvisning till en tidigare period inte styrkta. Artikel 1 i beslutet skall därför ogiltigförklaras till den del där fastställs att sökanden deltog i dessa förfaranden. För det tredje är de faktiska omständigheter som kommissionen lagt sökanden till last i fråga om åtgärderna för att underlätta genomförandet av prisinitiativen inte styrkta. Artikel 1 i beslutet skall därför ogiltigförklaras till den del där fastställs att sökanden deltog i dessa åtgärder. I övrigt kan inte sökandens invändningar mot kommissionens fastställelse av de faktiska omständigheterna och tillämpning av artikel 85.1 i EEG-fördraget i den angripna rättsakten godtas.

Sökandens ansvar för överträdelsen

228

Sökanden har hävdat att kommissionen felaktigt tillskrev sökanden ansvar för överträdelsen, eftersom detta ansvar delvis borde ha tillskrivits SIR och delvis Monte. Sökanden har först beskrivit svårigheterna inom polypropensektorn i Italien, där fram till början av 1982 tre italienska producenter – Monte, Anic och SIR – befann sig i hård konkurrens. Sektorn omstrukturerades därefter två gånger. Först överläts den 9 december 1981 SIR:s anläggningar till SIL, ett bolag som till 100 % ägdes av Anic. I juni 1982 överläts aktierna i SIL genom prokuraindossement till Enoxy Chimica och överläts därefter slutgiltigt den 31 december 1982 till sistnämnda bolag. Vid den tidpunkten kom hela polypropensektorn i Italien under Montes kontroll. Anic lämnade då slutgiltigt denna sektor. Med hänsyn till denna utveckling måste det klart och tydligt bestämmas vem som skall tillskrivas ansvar för de ifrågavarande överträdelserna.

- 229 Sökanden har anmärkt att kommissionen i sitt beslut utgick från den principen att gemenskapens konkurrensregler gäller företag och att detta företagsbegrepp inte sammanfaller med begreppet juridisk person inom bolags- och skatterätten. Sökanden erkänner giltigheten av denna princip som överensstämmer med domstolens rättspraxis och som kommissionen tillämpade i beslutet i fråga om de norska företagen Saga Petrokjemi och Statoil (punkterna 97 ff.).
- 230 Sökanden har hävdad att denna princip inte tillämpades korrekt i fråga om de italienska företagen. För det första är det inte sökanden utan SIR som kommissionen borde ha tillskrivit ansvar för de faktiska omständigheterna rörande detta bolag, som fortfarande existerar trots att det är i likvidation. Kommissionen blandade genomgående felaktigt ihop dessa två företag, vilket möjliggjorde för SIR att undandra sig allt ansvar. För det andra strider denna lösning mot den som valdes i beslutet när det gäller överlåtelsen till Monte av sökandens polypropen-företag. Kommissionen anser nämligen att eftersom sökanden fortsätter att existera som en enhet är sökanden ansvarig för de överträdelser som det polypropen-företag gjorde sig skyldigt till som sökanden ägde innan det överläts till Monte. Därigenom använder kommissionen begreppet företag på så sätt att därmed avses en enhet som utgör en juridisk person och inte en operativ ekonomisk enhet.
- 231 Sökanden har gjort gällande att denna distinktion, som möjliggjordes genom att överlåtaren fortsatte att existera efter överlåtelsen av företaget, leder till orimliga och godtyckliga resultat. Överlåtarens ansvar för de överträdelser som begåtts av det överlåtna företaget beror uteslutande på om överlåtaren har annan näringsverksamhet och hur denna är organiserad. Efter överlåtelsen av sin verksamhet inom polypropensektorn till Monte hade sökanden således endast behövt överlåta sin verksamhet inom andra sektorer till andra bolag för att undgå allt ansvar.
- 232 För att motivera den andra lösningen som valdes i fråga om de norska företagen gjorde kommissionen gällande att i det norska fallet det "rättsliga skalet" hade försvunnit medan det i sökandens fall fortfarande fanns kvar. Sökanden har tillbakavisat argumentet och hävdad att frågan är vilket kriterium som skall ha företräde, företaget eller det "rättsliga skalet". När denna fråga är avgjord, måste det valda kriteriet tillämpas konsekvent. Lika ohållbart är kommissionens argument att det i sökandens fall inte skett någon företagsöverlåtelse eftersom begreppet företag inte sammanfaller med begreppet produkt eller begreppet verksamhetssektor. Enligt sökanden

utgjorde polypropenverksamheten själv en ekonomisk enhet inom Anic. Det var denna ekonomiska enhet och således det motsvarande företaget med alla dess materiella och immateriella tillgångar som överläts.

- 233 Slutligen har sökanden framhållit att den omständigheten att SIR inte själv tillskrevs ansvar för de handlingar som SIR gjorde sig skyldig till kan utgöra en motsägelse i beslutet. Varje gång som kommissionen i de skriftliga handlingarna fann en gemensam hänvisning till Anic-SIR, tillskrev nämligen kommissionen sökanden det dithörande beteendet. Det är emellertid lika rimligt att det i vissa fall var SIR och inte Anic som var ansvarig för ett bestämt beteende. Kommissionen borde därför, i vart fall vid bestämmandet av böterna, ha tagit hänsyn till den möjligheten att inte alla de beteenden som återspeglas i de skriftliga handlingar som innehåller en gemensam hänvisning till Anic-SIR kunde tillskrivas sökanden.
- 234 Kommissionen anser att det norska fallet skiljer sig från sökandens. I det norska fallet hade företagets "rättsliga skal" försvunnit, medan däremot företaget fortsatte att existera i en annan form med väsentligen oförändrade ekonomiska och funktionella kännetecken. Sökanden har med orätt antagit att kommissionen i det norska fallet utgick från att begreppet företag sammanföll med begreppet produkt eller begreppet verksamhetssektor. Begreppet företag är tvärtom ett komplext begrepp som innefattar materiella och mänskliga komponenter, som är förenade i utövandet av en ekonomisk verksamhet vilken konkurrenternas och kundernas uppfattning kan bidra till att identifiera. Under detta begrepp föll såväl det norska företaget som sökanden. Sökanden består nämligen inte av flera företag, ett för varje produktionssektor. Som företag har sökanden ett enhetligt syfte. Därför var sökanden hela tiden samma företag före och efter överlåtelsen av verksamheten för polypropenproduktion. Det saknas därför skäl att inte tillskriva den juridiska person som motsvarar detta företag ansvar för överträdelsen.
- 235 Förstainstansrätten finner att artikel 85.1 i EEG-fördraget, genom att bl.a. förbjuda företag att ingå avtal eller delta i samordnade förfaranden som kan påverka handeln mellan medlemsstater och som har till syfte eller resultat att hindra, begränsa eller snedvrída konkurrensen inom den gemensamma marknaden, riktar sig till ekonomiska enheter som utgörs av ett komplex av sådana materiella och mänskliga faktorer som kan medverka till en överträdelse i den mening som avses i denna bestämmelse.

- 236 När det har visats att det skett en sådan överträdelse skall det avgöras vilken fysisk eller juridisk person som var ansvarig för företagets drift vid tidpunkten för överträdelsen, så att denna person kan ställas till ansvar för överträdelsen.
- 237 Om emellertid mellan tidpunkten för överträdelsen och den tidpunkt då det ifrågavarande företaget skall ställas till ansvar för överträdelsen den fysiska eller juridiska person som var ansvarig för företagets drift har upphört att existera i rättslig bemärkelse, skall först det komplex av materiella och mänskliga faktorer som medverkade till överträdelsen lokaliseras. Därefter skall den person som blivit ansvarig för driften av detta komplex identifieras, så att företaget inte kan undandra sig sitt ansvar för överträdelsen på grund av att den person som vid tidpunkten för överträdelsen var ansvarig för företagets drift inte längre existerar.
- 238 I sökandens fall bestod den juridiska person som var ansvarig för företagets drift vid tidpunkten för överträdelsen ännu vid tidpunkten för beslutets fattande. Följaktligen var det med rätta som kommissionen tillskrev sökanden ansvaret för överträdelsen.
- 239 Det skall tilläggas att fallet Saga Petrokjemi är annorlunda, eftersom den juridiska person som var ansvarig för företagets drift vid tidpunkten för överträdelsen, har upphört att existera till följd av fusionen med Statoil.
- 240 Vidare finner förstainstansrätten att det i förevarande fall inte är nödvändigt att avgöra vad som skall gälla om det företag som gjort sig skyldigt till överträdelsen inte längre består som en ekonomisk enhet som utgörs av ett komplex av materiella och mänskliga faktorer eller vilket bolag som skall ställas till ansvar för en överträdelse av ett företag som ingår i en koncern.
- 241 Vad angår det påstådda förhållandet att sökanden tillskrivits ansvar för handlingar som begåtts av SIR, följer det av förstainstansrätten bedömning av vad kommissionen funnit utrett att överträdelsen i sökandens fall fastslogs enbart på grundval av sökandens egna handlingar.
- 242 För övrigt skall det anmärkas att kommissionen vid förstainstansrätten har uppgivit att det skulle ha varit nödvändigt att tillskriva SIR själv ansvar för en eventuell överträdelse från det företagets sida, eftersom den juridiska person som var ansvarig för detta företags drift vid tidpunkten för en eventuell överträdelse fortfarande existerar, även om den är i likvidation. Kommis-

sionen har dock av lämplighetsskäl avstått från att inleda ett förfarande mot detta företag.

243 Sökandens invändning kan därför inte godtas.

Motiveringen

244 Sökanden har hävdad att beslutet strider mot artikel 190 i EEG-fördraget, eftersom det inte hänvisar till det yttrande som förhørsombudet på grund av sitt kompetensområde skall tillstålla generaldirektören för konkurrens.

245 Sökanden anser att ingenting talar till förmån för kommissionens uppfattning att artikel 190 endast avser yttranden från andra organ än det organ som fattar beslutet.

246 Kommissionen anser att artikel 190 inte kan tillämpas på förhørsombudets rapport till generaldirektören för konkurrens, eftersom denna rapport, som härrör från en tjänsteman vid kommissionen, i allmänhet framförs muntligen, är ett led i kommissionens interna beslutsprocess och inte kan likställas med ett yttrande och än mindre med ett obligatoriskt yttrande.

247 Enligt kommissionen har artikel 190 i EEG-fördraget endast till syfte att säkerställa en kontroll av att förfarandet sker enligt bestämmelserna, genom att – i de fall då fördraget kräver ett deltagande i beslutsprocessen av andra organ än det som är behörigt att fatta beslutet – möjliggöra en granskning av om detta deltagande verkligen har ägt rum.

248 Förstainstansrätten hänvisar inledningsvis till de relevanta bestämmelserna om förhørsombudets kompetensområde i bilagan till den trettonde rapporten om konkurrenspolitiken, vilka bestämmelser har följande lydelse:

”Artikel 2

Förhørsombudet skall säkerställa att förhöret avlöper korrekt och därigenom bidra till att förhöret och det eventuellt efterföljande beslutet är objektiva. Förhørsombudet skall särskilt sörja för att vederbörlig hänsyn tas vid utarbetandet av förslag till kommissionens beslut på konkurrensområdet till alla omständigheter av betydelse, vare sig dessa är fördelaktiga eller ofördelaktiga för de berörda parterna. Förhørsombudet skall vid fullgörande av sina uppgifter sörja för att rätten till försvar respekteras, samtidigt som

förhørsombudet tar hänsyn till kravet att konkurrensreglerna tillämpas effektivt och i enlighet med gällande föreskrifter och de principer som har fastställts av domstolen.

Artikel 5

Förhørsombudet skall rapportera till generaldirektören för konkurrens om förhørets förlopp och om de slutsatser som förhørsombudet drar av förhøret. Förhørsombudet skall uttala sig om förfarandets vidare förlopp. Därvid kan förhørsombudet föreslå att ytterligare upplysningar inhämtas, att man avstår från vissa anmärkningar eller att man lämnar meddelande om ytterligare anmärkningar.

Artikel 6

Förhørsombudet kan, om förhørsombudet anser det lämpligt, vid fullgörandet av de uppgifter som fastställs i artikel 2 framföra sina iakttagelser direkt till kommissionären för konkurrens när den senare föreläggs det preliminära förslag till beslut som är avsett för den rådgivande kommittén för kartell- och monopolfrågor.

Artikel 7

Om det är lämpligt, kan kommissionären för konkurrens på förhørsombudets begäran besluta att foga dennes slutgiltiga yttrande som bilaga till det förslag till beslut som läggs fram för kommissionen, i syfte att säkerställa att kommissionen, när den tar ställning till ett konkret ärende, har tillgång till alla uppgifter som är av betydelse i ärendet.”

249

Redan av ordalydelsen i bestämmelserna om förhørsombudets kompetensområde framgår det att förhørsombudets rapport inte måste överlämnas till vare sig den rådgivande kommittén eller kommissionen. Det finns således inte någon bestämmelse som föreskriver att rapporten skall överlämnas till den rådgivande kommittén. Förhørsombudet skall visserligen rapportera till generaldirektören för konkurrens (artikel 5) och kan om förhørsombudet anser det lämpligt, framföra sina iakttagelser direkt till kommissionären för konkurrens (artikel 6) som på begäran av förhørsombudet kan besluta att den senares slutgiltiga yttrande skall bifogas det förslag till beslut som föreläggs kommissionen (artikel 7). Det finns dock ingen bestämmelse om skyldighet för förhørsombudet, generaldirektören för konkurrens eller kommissionären för konkurrens att överlämna förhørsombudets rapport till kommissionen.

- 250 Härav följer att denna rapport inte utgör ett yttrande som skall inhämtas av kommissionen i dess egenskap av beslutande organ.
- 251 Invändningen om åsidosättande av artikel 190 i EEG-fördraget kan därför inte godtas.

Böterna

- 252 Sökanden har gjort gällande att kommissionen i beslutet åsidosatte artikel 15 i förordning nr 17 genom att göra en oriktig bedömning av hur länge den överträdelse som lades sökanden till last pågick och av hur allvarlig den var.

1. *Frågan om preskription*

- 253 Sökanden har hävdade att beteenden före den 5 december 1978 är preskriberade. Med hänsyn till att det saknas "faktiska förbindelseled" mellan de olika avtal eller samordnade förfaranden som är föremål för beslutet måste den femårspreskription som föreskrivs i rådets förordning (EEG) nr 2988/74 av den 26 november 1974 om preskriptionstider i fråga om förfaranden och verkställande av påföljder enligt Europeiska ekonomiska gemenskapens transport- och konkurrensregler (JO nr L 319, s. 1, fransk version; svensk specialutgåva, del 08, volym 01, härafter benämnd "förordning nr 2988/74") vara tillämplig på ovannämnda beteenden, eftersom den första åtgärd som avbröt preskriptionen utgjordes av den begäran om upplysningar som delgavs sökanden den 5 december 1983.
- 254 Kommissionen har anmärkt att sökanden lades till last en enda överträdelse som pågick från november 1977 till slutet av 1982 eller början av 1983. Preskription hade därför ännu inte inträtt vid tidpunkten för den första åtgärd som avbröt preskriptionen, dvs. begäran om upplysningar av den 29 november 1983.
- 255 Förstainstansrätten konstaterar att sökandens argumentation blivit ändamålslös, eftersom förstainstansrätten funnit att kommissionen inte styrkt att sökanden deltog i överträdelsen under tiden före slutet av 1978 eller början av 1979.

2. Överträdelsens varaktighet

256 Sökanden har gjort gällande att kommissionen gjort en felaktig bedömning av hur länge svaranden deltog i överträdelsen, eftersom kommissionen ansåg att deltagandet började i november 1977 och upphörde i slutet av 1982 eller i början av 1983.

257 Sökanden anser vidare att uppgiften ”slutet av 1982 eller början av 1983” är alltför obestämd.

258 Kommissionen har för sin del anfört att den korrekt bedömt varaktigheten av sökandens deltagande i överträdelsen och att skillnaden mellan slutet av 1982 och början av 1983 utgör en obestämdhet på endast några dagar.

259 Förstainstansrätten konstaterar att det framgår av dess bedömning när det gäller fastställelsen av överträdelsen att den överträdelse som den funnit att sökanden gjort sig skyldig till varade kortare tid än vad som fastställdes i beslutet, eftersom överträdelsen började i slutet av 1978 eller i början av 1979 men inte omkring november 1977 och upphörde i slutet av oktober 1982 men inte i slutet av 1982 eller i början av 1983.

260 Av denna bedömning framgår vidare att sökanden från maj 1982 inte längre deltog i de regelbundna sammanträdena för polypropenproducenter eller i de samförstånd som där uppnåddes.

261 De böter som ålagts sökanden bör därför sättas ned.

3. Överträdelsens svårhetsgrad

A — Sökandens begränsade roll

262 Sökanden har gjort gällande att det, i motsats till vad som hävdas i punkt 109 i beslutet, inte är troligt att kommissionen tog hänsyn till vilken roll de olika företagen spelade när den bedömde vilka böter som skulle åläggas vart och ett av företagen. Medan det i beslutet ständigt hänvisas till förslag, initiativ eller planer, tillskrivs inte sökanden något initiativ. Vidare underlät kommissionen att ta hänsyn till att sökanden inte deltog regelbundet i sammanträdena

och att bevis saknades för andra anmärkningar än deltagandet i sammanträden. Slutligen utgör inte sökandens beteende något uppsåtligt åsidosättande av artikel 85 i EEG-fördraget.

- 263 Kommissionen har genmält att den på ett korrekt sätt tog hänsyn till den roll som de olika företagen spelade och att de "fyra stora" av detta skäl ålades betydligt högre böter. Kommissionen har tillagt att sökanden inte har angivit i vilket avseende dess beteende inte utgör ett uppsåtligt åsidosättande av artikel 85 i EEG-fördraget.
- 264 Förstainstansrätten finner att det framgår av dess bedömning när det gäller fastställelsen av överträdelsen att kommissionen på ett korrekt sätt fastställde den roll som sökanden spelade i fråga om överträdelsen under den tid som sökanden deltog i denna och att kommissionen därför vid beräkningen av de böter som skulle åläggas sökanden med rätta utgick från denna roll.
- 265 Förstainstansrätten finner vidare att de faktiska omständigheter som har bevisats - särskilt bestämmandet av mål för priser och försäljningsvolym - genom sin svårhetsgrad visar att sökanden inte handlade oförsiktigt eller oaktsamt utan uppsåtligt.
- 266 Sökandens invändning kan därför inte godtas.

B — Sökandens storlek på polypropenmarknaden

- 267 Sökanden har hävdad att kommissionen inte på ett korrekt sätt tog hänsyn till dess storlek på polypropenmarknaden, särskilt genom att tillskriva sökanden SIR:s marknadsandel. I beslutet och i de till beslutet fogade tabellerna 1 och 8 behandlar nämligen kommissionen sökandens och SIR:s marknadsandelar gemensamt. Denna sammanblandning är oriktig på grund av den konkurrens som rådde mellan de båda företagen och kan göra beslutet felaktigt, eftersom de marknadsandelar som kommissionen angav i tabell 1 användes som underlag för den bedömning som kommissionen gjorde för att bestämma dels inverkan på marknaden av de överträdelser som sökanden anklagades för, dels böternas belopp.
- 268 Kommission har genmält att den i beslutet angav en enda sifferuppgift för de båda företagen när den nämnde de båda namnen (Anic/SIR), eftersom informationen återgavs på det sättet i de handlingar som omhändertogs. Men

man kan inte härav dra den slutsatsen att kommissionen tillskrev sökanden SIR:s marknadsandelar vid bestämmandet av vilken inverkan de överträdelse som sökanden anklagades för kunde ha på marknaden. Bland de kriterier som beaktades vid fastställelsen av böterna förekom marknadsandelarna för 1982. Kommissionen tog därvid endast hänsyn till sökandens marknadsandel. SIR:s marknadsandel var för övrigt obetydlig.

- 269 För att kunna bedöma sökandens invändning anser förstainstansrätten att det är nödvändigt att pröva hur kommissionen fastställde beloppet för de böter som ålades sökanden. Kommissionen fastställde dels kriterierna för att bestämma den allmänna nivån för de böter som ålades de företag som beslutet riktar sig till (punkt 108 i beslutet), dels kriterierna för att uppnå en rättvis avvägning mellan de böter som ålades var och ett av dessa företag (punkt 109 i beslutet).
- 270 Förstainstansrätten finner att de kriterier som anges i punkt 108 i beslutet mer än nog motiverar den allmänna nivån för de böter som ålades de företag som beslutet riktar sig till. Här skall särskilt understrykas att överträdelsen av artikel 85.1 i EEG-fördraget och då i synnerhet av artikel 85.1 a, b och c var uppenbar, vilket polypropenproducenterna, som agerade i största hemlighet, inte var okunniga om.
- 271 Förstainstansrätten finner även att de fyra kriterier som anges i punkt 109 i beslutet är relevanta och tillräckliga för att uppnå en rättvis avvägning mellan de böter som ålades varje företag.
- 272 I detta hänseende kan för det första sökandens argument att den till beslutet fogade tabell 1 utgjorde beräkningsgrund för det bötesbelopp som ålades sökanden, inte godtas. Varken punkt 108 eller 109 i beslutet hänvisar till "marknadsandelar i Västeuropa (per producent)". Det hänvisas till den tabellen endast i punkt 8 i beslutet, i beskrivningen av polypropenmarknaden i Västeuropa.
- 273 Vid fastställelsen av det bötesbelopp som skulle åläggas var och ett av företagen hänvisade kommissionen i punkt 109 i beslutet till företagets storlek på polypropenmarknaden inom gemenskapen genom att bland kriterierna för en rättvis avvägning av de böter som ålades var och ett av företagen nämna företagets respektive leveranser av polypropen inom gemenskapen.

- 274 Även om det förvisso hade varit att föredra att kommissionen i beslutet hade angivit de siffror som den i det avseendet tog hänsyn till, kan den omständigheten att kommissionen inte angav dessa siffror inte medföra att beslutet i något avseende är rättsstridigt i förhållande till sökanden, eftersom kommissionen under rättegången vid förstainstansrätten har lagt fram de relevanta siffrorna vars riktighet sökanden inte har bestritt.
- 275 Vid beräkningen av det bötesbelopp som skulle åläggas sökanden bedömde kommissionen följaktligen på ett korrekt sätt sökandens storlek på polypropenmarknaden. Sökandens invändning kan därför inte godtas.

C — Hänsynstagande till överträdelsens verkningar

- 276 Sökanden har hävdat att Kommissionen borde ha tagit hänsyn till sökandens faktiska beteende på marknaden i fråga om såväl priser som volymer, vilket beteende kan förklaras oberoende av varje deltagande i avtal eller samordnade förfaranden.
- 277 I andra hand har sökanden gjort gällande att dess eventuella deltagande i avtal eller samordnade förfaranden inte hade någon inverkan på konkurrensen och handelsutbytet mellan medlemsstater.
- 278 Kommissionen har genmält att den som en förmildrande omständighet tog hänsyn till att prisinitiativen i allmänhet inte fullt ut uppnådde sitt mål. I övrigt har kommissionen hänvisat till vad den funnit utrett och till sin argumentation rörande överträdelsens inverkan på konkurrensen och på handeln mellan medlemsstater.
- 279 Förstainstansrätten konstaterar att kommissionen skilde mellan två slag av verkningar av överträdelsen. Det första slaget bestod i att samtliga producenter, sedan de vid sammanträdena kommit överens om målpriser, anmodade sina försäljningskontor att genomföra denna prisnivå. "Målen" utgjorde således grund för prisförhandlingar med kunderna. Därav drog kommissionen den slutsatsen att i förevarande fall allt visade att avtalet verkligen hade en märkbar inverkan på konkurrensvillkoren (punkt 74 andra stycket i beslutet med hänvisning till punkt 90). Det andra slaget av verkningar av överträdelsen bestod i att utvecklingen av de priser som fakturerades de olika kunderna, i jämförelse med de målpriser som bestämdes under loppet av

särskilda prisinitiativ, överensstämde med den redogörelse som lämnas i de hos ICI och andra producenter påträffade handlingarna om genomförandet av prisinitiativen (punkt 74 sjätte stycket i beslutet).

- 280 Förstainstansrätten finner att det första slaget av verkningar har styrkts av kommissionen på grund av de talrika prisinstruktioner som givits av de olika producenterna och som överensstämmer med varandra liksom med de målpriser som fastställdes vid sammanträdena, vilka målpriser uppenbarligen var avsedda att tjäna som grund för prispförhandlingar med kunderna. Den omständigheten att kommissionen inte kunde påträffa några prisinstruktioner som härrörde från sökanden kan inte försvaga detta konstaterande, eftersom de verkningar som kommissionen tog hänsyn till för att bestämma böternas allmänna nivå inte var de verkningar som följde av det faktiska beteende som ett företag påstod sig ha iakttagit, utan de som följde av hela den överträdelse som företaget deltog i.
- 281 När det gäller det andra slaget av verkningar skall det anmärkas att kommissionen i punkt 108 sista strecksatsen i beslutet angav att den vid fastställelsen av böterna som förmildrande omständigheter tog hänsyn till att prisinitiativen i allmänhet inte fullt ut hade uppnått sitt mål och till att det inte i sista hand hade föreskrivits några åtgärder för att framtvunga ett iakttagande av kvoter eller andra arrangemang.
- 282 De skäl i beslutet som avser fastställelsen av bötesbeloppet skall ses mot bakgrund av de övriga skälen i beslutet och domstolen finner därför att kommissionen med rätta fullt ut tog hänsyn till det första slaget av verkningar och att den beaktade den begränsade karaktären hos det andra slaget av verkningar. I det hänseendet skall det anmärkas att sökanden inte har angivit i vad mån kommissionen underlät att som en förmildrande omständighet vid fastställelsen av bötesbeloppet ta tillräcklig hänsyn till den begränsade karaktären hos det andra slaget av verkningar.
- 283 Förstainstansrätten erinrar om att den inte heller har godtagit sökandens argumentation enligt vilken sökanden på grund av sin ringa storlek på polypropenenmarknaden inte kunde påverka marknaden eller handeln mellan medlemsstater.
- 284 Sökandens invändning kan därför inte godtas.

D — Hänsynstagande till de ogynnsamma marknadsförhållandena

- 285 Sökanden har uppgivit att de böter som ålades sökanden är mycket högre än de böter som kommissionen ålade i sitt beslut av den 8 augusti 1984, Zinc Producer Group (EGT nr L 220, s. 27, fransk version; vid översättningen fanns ingen svensk version att tillgå), i vilket beslut kommissionen tog hänsyn till den svåra situationen inom sektorn. Sökanden har härav dragit den slutsatsen att kommissionen i förevarande fall inte tog hänsyn till den krissituation som polypropenproducenterna befann sig i.
- 286 Vidare har sökanden gjort gällande att böterna även är oproportionerligt höga i jämförelse med de böter som kommissionen ålade i sitt beslut av den 23 november 1984, Peroxidprodukter (EGT nr L 35, s. 1, fransk version; vid översättningen fanns ingen svensk version att tillgå), eftersom å ena sidan de då berörda företagen inte alls befann sig i en krissituation och det enda syftet med det beteende som kommissionen lade dem till last kunde vara ökad vinst och å andra sidan dessa företag ålades mycket lägre böter, trots att beslutet fattades efter skärpningen av kommissionens bötespraxis.
- 287 Kommissionen har anfört att den, när den ålade böterna i förevarande fall, handlade i överensstämmelse med sin fasta praxis och de principer som domstolen fastslagit i fråga om böter. Kommissionen har understrukt att dess praxis sedan 1979 är att säkerställa iakttagandet av konkurrensreglerna genom att ålägga högre böter – särskilt i fråga om sådana grupper av överträdelse som är klart angivna i konkurrensrätten och i fråga om, såsom i förevarande fall, speciellt allvarliga överträdelse – i syfte att öka påföljdernas avskräckande verkan. Denna praxis har godkänts av domstolen (dom av den 7 juni 1983 i målen 100–103/80 Pioneer mot kommissionen, Rec. s. 182, punkterna 106 och 109), som också vid upprepade tillfällen funnit att fastställelsen av böterna förutsätter en bedömning av en komplex samling faktorer (ovannämnda dom av den 7 juni 1983 i målen 100–103/80, punkt 120 och dom av den 8 november 1983 i målen 96–102/82, 104/82, 105/82, 108/82 och 110/82 IAZ mot kommissionen, Rec. s. 3369, punkt 52).
- 288 Kommissionen är särskilt lämpad att företa en sådan bedömning, vilken enligt kommissionen endast kan frångås om det föreligger ett väsentligt faktiskt eller rättsligt fel. Vidare har domstolen bekräftat att kommissionens bedömningar av vilka påföljder som behövs kan variera från fall till fall, även om de ifrågasvarande fallen omfattar jämförbara situationer (dom av den

12 juli 1979 i målen 32/78 och 36-82/78 BMW Belgium mot kommissionen, Rec. s. 2435, punkt 53, och ovannämnda dom av den 9 november 1983 i målet 322/81, punkt 111 ff.)

289 Slutligen har kommissionen anfört att den som en förmildrande omständighet vid fastställelsen av bötesbeloppet godtog det förhållandet att de berörda företagen under mycket lång tid lidit betydande förluster i sin verksamhet inom polypropensektorn (punkt 108 i beslutet), trots att kommissionen inte anser sig vara skyldig att ta hänsyn till ogynnsamma ekonomiska villkor inom en sektor då den fastställer bötesbeloppet för en överträdelse av konkurrensreglerna.

290 Förstainstansrätten finner att kommissionen, i motsats till vad sökanden har hävdad, i punkt 108 sista strecksatsen i beslutet uttryckligen angav att den tog hänsyn till den omständigheten att företagen under mycket lång tid lidit betydande förluster i sin verksamhet inom polypropensektorn, vilket visar att kommissionen tog hänsyn inte endast till förlusterna utan därigenom även till de ogynnsamma ekonomiska villkoren inom sektorn (domstolens ovannämnda dom av den 9 november 1983 i målet 322/81, punkt 111 ff.) när den, men beaktande även av de övriga kriterier som anges i punkt 108, fastställde den allmänna nivån för de böter som skulle åläggas de lagöverträdande företagen.

291 Det förhållandet att kommissionen tidigare, på grund av de faktiska omständigheterna, fann att hänsyn skulle tas till den krissituation som den ifrågavarande ekonomiska sektorn befann sig i innebär inte att kommissionen är skyldig att på samma sätt ta hänsyn till en sådan situation i förevarande fall, eftersom det har styrkts att de företag till vilka beslutet är riktat har gjort sig skyldiga till en särskilt allvarlig överträdelse av bestämmelserna i artikel 85.1 i EEG-fördraget.

292 Sökandens invändning kan därför inte godtas.

E — Frånvaron av tidigare överträdelser

293 Sökanden har gjort gällande att kommissionen inte tog hänsyn till den omständigheten att sökanden i motsats till andra producenter aldrig tidigare har anklagats för att ha överträtt gemenskapens konkurrensregler.

- 294 Kommissionen har anmärkt att den inte var rättsligt förpliktad att ålägga de företag högre böter mot vilka rättsliga åtgärder redan tidigare vidtagits för överträdelse av konkurrensreglerna.
- 295 Förstainstansrätten finner att det förhållandet att kommissionen redan tidigare slagit fast att ett företag överträtt konkurrensreglerna och i förekommande fall ålagt företaget ett straff för detta skall betraktas som en försvårande omständighet för företaget, men att frånvaron av tidigare överträdelser utgör en normal omständighet som kommissionen inte behöver ta hänsyn till som en förmildrande omständighet, i synnerhet inte när det som i förevarande fall rör sig om en särskilt uppenbar överträdelse av artikel 85.1 i EEG-fördraget.
- 296 Sökandens invändning kan därför inte godtas.

F — Avtal eller samordnat förfarande

- 297 Sökanden har anfört att skillnaden mellan begreppen avtal och samordnat förfarande har betydelse inte endast för vilket slag av ansvar det är fråga om utan även för vilken grad av ansvar som följer av ett åsidosättande av artikel 85.1 i EEG-fördraget, eftersom det i fallet med ett samordnat förfarande saknas bevis för en hemlig överenskommelse som sådan.
- 298 Kommissionen har inte medgivit att skillnaden mellan dessa två begrepp har betydelse för graden av ansvar.
- 299 Förstainstansrätten erinrar om att det följer av dess bedömning beträffande fastställelsen av överträdelsen att kommissionen med rätta betecknade den konstaterade överträdelsen både som avtal och som samordnat förfarande. Det framgår nämligen av de faktiska omständigheterna att de olika avtal som ingicks och de olika samordnade förfaranden som iaktogs bildade ett enhetligt system som sökanden anslöt sig till genom sitt deltagande i dessa avtal och samordnade förfaranden. Kommissionen utgick således från denna korrekta karakteristik av överträdelsen när den beräknade det bötesbelopp som skulle åläggas sökanden.
- 300 Sökandens invändning kan därför inte godtas

301 Av det anförda följer att de böter som ålades sökanden är adekvata med hänsyn till svårhetsgraden hos det åsidosättande av gemenskapens konkurrensregler som sökanden har befunnits vara skyldig till, men att böterna bör sättas ned på grund av åsidosättandets kortare varaktighet.

302 I detta hänseende finner förstainstansrätten för det första att överträdelsens varaktighet förkortas med 14 månader av 62, eftersom kommissionen inte har styrkt att sökanden deltog i överträdelsen under tiden från omkring november 1977 till slutet av 1978 eller början av 1979. Kommissionen tog emellertid redan när den fastställde bötesbeloppet hänsyn till den omständigheten att mekanismen för överträdelsens genomförande inte var fastlagd förrän i början av 1979 (punkt 105 sista stycket i beslutet).

303 För det andra förkortas överträdelsens varaktighet med ytterligare 2 månader, eftersom det inte har styrkts att överträdelsen ägde rum under tiden från slutet av oktober 1982 till slutet av 1982 eller början av 1983. Det skall härvid anmärkas att överträdelsen var särskilt allvarlig under dessa två månader.

304 För det tredje har kommissionen – med undantag för sökandens meddelande till ICI i slutet av oktober 1982 om sina önskingar i fråga om försäljningsvolymerna för det första kvartalet 1983 – inte styrkt att sökanden efter mitten av 1982 deltog i någon del av överträdelsen.

305 För det fjärde deltog inte sökanden i de åtgärder som var avsedda att underlätta genomförandet av prisinitiativen, inte ens i de åtgärder som beslöts under tiden före mitten av 1982.

306 Av det anförda följer att det sökanden ålagda bötesbeloppet bör sättas ned med 4 %.

Rättegångskostnader

307 I enlighet med artikel 87.2 i rättegångsreglerna för förstainstansrätten skall tappande part förpliktas att ersätta rättegångskostnaderna, om detta har yrkats. I enlighet med artikel 87.3 kan emellertid förstainstansrätten, om parterna ömsom tappar målet på en eller flera punkter, besluta att kostnaderna skall delas eller att vardera parten skall bära sin kostnad. Eftersom sökandens talan har bifallits till en del och båda parterna har yrkat att den andra parten skall förpliktas att ersätta rättegångskostnaderna, skall vardera parten bära sin kostnad.

På dessa grunder beslutar

FÖRSTAINSTANSRÄTTEN (första avdelningen)

följande dom:

- 1) **Artikel 1 i kommissionens beslut av den 23 april 1986 (IV/31.149-Polypropen, EGT nr L 230, s. 1) ogiltigförklaras till den del där fastställs att sökanden**
 - **deltog i överträdelsen före slutet av 1978 eller början av 1979 och efter slutet av oktober 1982,**
 - **efter mitten av 1982 deltog i systemet med regelbundna sammanträden för polypropenproducenter, prisinitiativen och begränsningen av de månatliga försäljningarna genom hänvisning till en tidigare period och**
 - **deltog i åtgärder för att underlätta genomförandet av prisinitiativen.**
- 2) **Det bötesbelopp som ålagts sökanden i artikel 3 i detta beslut fastställs till 450 000 ecu, dvs. 662 215 500 italienska lire.**
- 3) **Sökandens talan i övrigt ogillas.**
- 4) **Vardera parten skall bära sin kostnad.**

Cruz Vilaça

Schintgen

Edward

Kirschner

Lenaerts

Avkunnad vid offentligt sammanträde i Luxemburg den 17 december 1991.

H. Jung
Justitiesekreterare

J. L. Cruz Vilaça
Ordförande